

Praktisch en effectief

Rapport van de
Commissie Kwaliteitseisen
Tolken en Vertalers

februari 2005

Voorwoord

Bij besluit van 17 december 2003 heeft de Minister van Justitie de Commissie Kwaliteitseisen tolken en vertalers ingesteld (bijlage 2). De Minister overwoog daarbij dat het gewenst is de kwaliteitseisen voor de inzet van tolken en vertalers in het justitiële domein (verder) te ontwikkelen om een kwalitatief goede dienstverlening te kunnen waarborgen en dat er met het oog op komende regelgeving behoefte is aan een gemeenschappelijke visie bij de diverse actoren. De Commissie heeft tot taak gekregen te onderzoeken over welke competenties tolken en vertalers moeten beschikken, en voorts aanbevelingen te doen ten aanzien van kwaliteitsborging waarbij de inrichting van een Kwaliteitsinstituut met taken als in het instellingsbesluit omschreven een belangrijk element vormt.

De Commissie is haar werkzaamheden begonnen met het in kaart brengen van haar werkterrein en het onderzoeken van achtergronden en ontwikkelingen die voor haar taakopdracht van belang konden worden geacht. Het justitiële domein – voor zover van belang voor de werkzaamheden van de Commissie – moest worden afgebakend. Vastgesteld werd dat dit domein als omschreven in het instellingsbesluit niet gelijk is aan de diensten en instanties die worden bestreken door het Wetsvoorstel gerechtstolken en beëdigde vertalers, en verder dat ook de werkterreinen van tolken en beëdigde vertalers in beide documenten duidelijk moeten worden onderscheiden.

Vervolgens rezen er diverse onderzoeksvragen. In de eerste plaats bleek van belang dat de Commissie kennis kreeg van kwaliteitseisen die in de huidige praktijk gehanteerd worden, alsmede van mogelijk andere aspecten die een rol spelen bij het inzetten van tolken en vertalers in de justitieketens. Daartoe is een grootschalig onderzoek onder de afnemers in het justitiële domein ingesteld door de commissieleden drs. R. van Deemter en mr. A. Kruyt. In de tweede plaats is onderzocht of en in hoeverre te stellen kwaliteitseisen wetenschappelijk kunnen worden gedragen. Een rapportage van prof. E. Hertog, verbonden aan de Lessius Hogeschool te Antwerpen, leverde voor de beantwoording van die vraag een belangrijke bijdrage. Ten slotte bleek van belang inzicht te krijgen in de opvattingen en eindtermen van opleiders en opleidingen ten aanzien van het

minimaal noodzakelijke niveau van taalvaardigheid voor tolken en vertalers. Hierover heeft drs. R. van Deemter gerapporteerd.

Er waren contacten met een vertegenwoordiging van de Nederlandse Beroepsvereniging voor Tolken Gebarentaal, de Stichting Register Tolken Gebarentaal en de NEN-Commissie die zich momenteel bezig houdt met normstelling voor vertalers. Vanzelfsprekend heeft de Commissie in haar onderzoek de inschrijvingscriteria zoals deze gelden voor het huidige Kwaliteitsregister Tolken en Vertalers betrokken. Meer in het algemeen heeft de Commissie bij haar besluitvorming de in het instellingsbesluit genoemde bronnen betrokken.

Bij haar onderzoek heeft de Commissie geconstateerd dat de laatste jaren al belangrijke stappen gezet zijn om de kwaliteit van tolken en vertalers te waarborgen. Van al deze kennis en voorstellen heeft de Commissie dankbaar gebruikgemaakt. Uit het onderzoek van de Commissie is eveneens gebleken dat op talrijke plaatsen binnen het justitiële domein reeds kwaliteitseisen voor tolken en vertalers zijn ontwikkeld, evenals instrumenten van kwaliteitsborging.

De Commissie voorziet dat de formulering van kwaliteitseisen voor tolken in het justitiële domein en voor beëdigde vertalers de komende jaren als gevolg van ontwikkelingen binnen wetenschap, opleidingen en Europese verbanden zal moeten worden heroverwogen. Er bestaat namelijk nog een aanzienlijke spanning tussen de realiteit en het ideaaltypische beeld. De Commissie heeft zich tot doel gesteld vanuit de thans beschikbare bouwstenen te komen tot voorstellen voor een stelsel van competenties en kwaliteitsborging en daarbij de verantwoordelijkheden van alle betrokkenen in het justitiële domein te definiëren. De Commissie heeft daarom in navolging van het arrest van het Europese Hof voor de Rechten van de Mens in de zaak-Kamasinski de twee kernelementen van een stelsel voor de inzet van tolken en vertalers binnen het justitiële domein als titel voor dit rapport genomen: praktisch en effectief.

De Commissie is zich tijdens haar werkzaamheden voortdurend bewust geweest van het gelijktijdige besluitvormingstraject ten aanzien van het Wetsvoorstel gerechtstolken en beëdigde vertalers. Deze samenloop heeft weliswaar

verhinderd dat bij het opstellen van het wetsvoorstel gebruikgemaakt kon worden van de bevindingen van de Commissie, maar hierdoor heeft de Commissie zich wél kunnen baseren op het toekomstig wettelijke kader.

De Commissie vertrouwt erop dat zij met haar rapport en de daarbij geformuleerde conclusies en aanbevelingen een bijdrage levert voor de verdere in het wetsvoorstel voorziene regelgeving. Ook heeft de Commissie de uitvoering van het standpunt van het kabinet over de aanbevelingen van het interdepartementaal beleidsonderzoek 'Tolken en vertalers: aanbevelingen voor een kwalitatief goed en financieel beheersbaar stelsel' gevolgd.

De Commissie wijst erop dat besluiten ten aanzien van marktwerking een hoogst ongewenste, negatieve invloed kunnen hebben op de vergoedingen voor tolk- en vertaaldiensten. Dit kan immers tot gevolg hebben dat het draagvlak voor een kwaliteitsbeleid waarop de aanbevelingen van de Commissie gericht zijn, onder druk komt te staan.

De Commissie heeft zich tijdens haar werkzaamheden over de ontwikkelingen voor de oprichting van een brancheorganisatie laten informeren. Van een overkoepelende brancheorganisatie is nu nog geen sprake. De Commissie verwacht dat van een kwaliteitsborgingsysteem voor het justitiële domein een stimulerende werking op de branche zal uitgaan, zodat deze zich - meer dan nu het geval is - zal richten op de ontwikkeling van de eigen professionaliteit. Gelet op de veelheid van vragen die rezen, en de omvang van het beschikbare materiaal heeft de Commissie zich genoodzaakt gezien zich strikt te beperken tot de haar gegeven opdracht.

De Commissie beschrijft in dit rapport geen volledig uitgewerkt kwaliteitsbeleid in het besef dat alleen het proces van samenwerking tussen afnemers van tolk- en vertaaldiensten, vertegenwoordigers van de branche en de wereld van onderwijs en de wetenschap de basis kan leggen voor een dynamisch en effectief systeem van kwaliteitsborging. Vanzelfsprekend heeft de Commissie heeft wel de haar toebedeelde opdracht vervuld door de competenties te benoemen waarover tolken en vertalers in het justitiële domein moeten beschikken. Samenwerking tussen afnemers, branche en onderwijs en wetenschap zal moeten zorgen voor

verdere ontwikkeling van het kwaliteitsbeleid. Centraal element daarbij is de vorming van een Kwaliteitsinstituut waarbinnen de noodzakelijke verdere ontwikkeling van het kwaliteitsbeleid gestalte krijgt.

Binnen het Nederlandse rechtsbestel is de rol van tolken en vertalers van vitale betekenis. Beslissingen over of voor burgers zijn vaak voor een belangrijk deel op hun werk gebaseerd. Vraagstukken ten aanzien van hun professionele kwaliteit moeten dan ook van groot maatschappelijk belang geacht worden.

Ten slotte: binnen de Commissie bleek belangrijke en brede expertise en ervaring aanwezig. Hoewel inzichten konden verschillen, hebben de leden van de Commissie loyaal en met grote inzet samengewerkt. Daarvoor past dank. De Commissie is het Projectteam Tolken en Vertalers van het Ministerie van Justitie erkentelijk voor het vele werk dat door hen is verzet en de efficiënte wijze waarop het secretariaat is gevoerd.

Mr. A.J.W.M. Jurgens
februari 2005

Inhoudsopgave

	Voorwoord	3
	Inhoudsopgave	7
	Lijst van afkortingen	10
Deel 1	Kwaliteitsbeleid tolken en vertalers in het justitiële domein	11
1.	Noodzaak kwaliteitsbeleid voor het gehele justitiële domein	13
2.	Nationale ontwikkelingen	15
3.	Europese ontwikkelingen	17
3.1	Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden	17
3.2	Kaderbesluit Procedurele waarborgen voor verdachten in de gehele EU	21
Deel II	Kwaliteitseisen tolken en vertalers in het justitiële domein	23
4.	Beoordelingskader kwaliteitseisen	25
4.1	Inleiding	25
4.2	Tolken en vertalers	25
4.3	Justitieel domein	28
4.4	Kwaliteitseisen	29
4.4.1	Begripsafbakening	29
4.4.2	Competenties en beroepsprofielen	30
4.4.3	Selectie competenties	31
4.4.4	Competenties en beheersingsniveau	34
4.4.5	Extra competenties	35
4.4.6	Competenties en inschrijvingseisen Register	36
5.	Beschrijving competenties	37
5.1	Inleiding	37
5.2	Integriteit	37
5.3	Attitude	43

5.4	Taalvaardigheid Nederlandse en vreemde taal	44
5.5	Kennis Nederland en vreemd land	49
5.6	Tolkvaardigheid	52
5.7	Vertaalvaardigheid	54
6.	Inschrijvingseisen Register	59
6.1	Vereiste competenties	59
6.2	Extra competenties	60
6.3	Talen waarvan de beheersing door de tolk of vertaler moeilijk vaststelbaar is	61
Deel III	Kwaliteitsborgingsysteem	63
7.	Kwaliteitsborging	65
7.1	Inleiding	65
7.2	Systematiek van kwaliteitsborging	66
7.2.1	Inleiding	66
7.2.2	Permanente educatie	67
7.2.3	Professionele intervisie	68
7.2.4	Beoordeling door afnemers	69
7.2.5	Gebruik van geluids- en beeldopname	69
7.2.6	Klachtenbehandeling	70
8.	Kwaliteitsinstituut	73
8.1	Inleiding	73
8.2	Taken Kwaliteitsinstituut	75
8.2.1	Onderhoud aanduiding van het vereiste beheersingsniveau van competenties	75
8.2.2	Ontwikkeling en onderhoud instrumenten kwaliteitsborging	75
8.2.3	Advisering Minister van Justitie	76
8.2.4	Behandeling klachten ten aanzien van geregistreerde tolken en vertalers	77
8.2.5	Aansturing van het Register	79
8.2.6	Competentieprofielen voor opleidingen	80

8.2.7	Kenniscentrum	80
8.3	Organisatiemodel Kwaliteitsinstituut	81
9.	Register Tolken en Vertalers	85
9.1	Inleiding	85
9.2	Informatie over gerechtstolken en beëdigde vertalers	86
9.2.1	Inschrijvingseisen	86
9.2.2	Informatie over tolken en vertalers die niet aan alle inschrijvingseisen voldoen	87
9.2.3	Informatie over extra competenties	87
9.3	Toegankelijkheid Register	88
9.4	Overgangsregeling bij inwerkingtreding Wetsvoorstel gerechtstolken en beëdigde vertalers	89
9.5	Register Tolken Gebarentaal	90
Deel IV	Conclusies en aanbevelingen	93
Deel V	Bijlagen	101
bijlage 1	Samenstelling Commissie	101
bijlage 2	Instelling Commissie Kwaliteitseisen tolken en vertalers	103
bijlage 3	Onderzoeken in opdracht van de Commissie, geraadpleegde literatuur en informatie over opleidingen	107
bijlage 4	Inschrijvingscriteria Kwaliteitsregister Tolken en Vertalers	113
bijlage 5	Schema's afbakening justitiële domein tolken en vertalers	117
bijlage 6	Schema's competenties tolken en vertalers	119

Lijst van afkortingen

AMvB	Algemene Maatregel van Bestuur
Awb	Algemene wet bestuursrecht
CEFR	Common European Framework of Reference
EHRM	Europees Hof voor de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden
EVRM	Europees Verdrag voor de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden
IBO	Interdepartementaal beleidsonderzoek
IND	Immigratie- en Naturalisatiedienst
IVBPR	Internationaal Verdrag inzake burgerrechten en politieke rechten
KTV	Kwaliteitsregister Tolken en Vertalers
NBTG	Nederlandse Beroepsvereniging voor Tolken Gebarentaal
NT2	Nederlands als tweede taal
Nuffic	Netherlands organization for international cooperation in higher education (Nederlandse organisatie voor internationale samenwerking in het hoger onderwijs)
RTG	Register Tolken Gebarentaal
SIGV	Stichting Instituut van Gerechtstolken en Vertalers
SSR	Stichting Studiecentrum Rechtspleging
VOG	Verklaring Omtrent Gedrag, als bedoeld in het Besluit Justitiële gegevens

Deel I

Kwaliteitsbeleid tolken en vertalers in het justitiële domein

1. Noodzaak kwaliteitsbeleid voor het gehele justitiële domein

De Minister van Justitie is zowel verantwoordelijk voor een effectieve rechtsgang als voor de waarborging van de rechten van verdachten. Voor verdachten die de taal in het land van berechting niet machtig zijn, is in verdragen het recht op benodigde bijstand van een bekwame tolk verankerd. Datzelfde geldt voor de inzet van een bekwame vertaler van documenten, die noodzakelijk zijn in het rechtsverkeer casu quo voor gerechtelijke procedures. De verantwoordelijkheid van de Minister van Justitie komt tot uiting in een stelsel voor het verlenen van kosteloze bijstand door een tolk of vertaler. De eisen waaraan een tolk of een beëdigd vertaler in het justitiële domein moet voldoen en de inrichting van een kwaliteitsborgingsstelsel spelen daarbij een belangrijke rol.

In het justitiële domein wordt door politie, openbaar ministerie en gerechten bij de opsporing, vervolging en berechting van strafbare feiten in toenemende mate gebruikgemaakt van tolken en vertalers. Ook de IND is bij zijn werkzaamheden afhankelijk van tolken en vertalers. Waar het recht van de verdachte op bijstand van een bekwame tolk en een adequate vertaling van belangrijke documenten een fundamenteel recht is en de kwaliteit van tolken en vertalers van belang is voor een goed verloop van de asielprocedure, is het noodzakelijk tot vaststelling van eenduidige landelijke kwaliteitseisen te komen. Die kwaliteitseisen dienen te worden geborgd met instrumenten als een Kwaliteitsinstituut en een Register voor tolken en vertalers.

Bij het instellingsbesluit van de Commissie (bijlage 2) heeft de Minister de Commissie opgedragen te onderzoeken welke minimumeisen (competenties) betreffende kennis, vaardigheden en attitude aan tolken en vertalers moeten worden gesteld. Voorts dient de Commissie aanbevelingen te doen ten aanzien van het gewenste systeem van een kwaliteitsborging in het justitiële domein.

2. Nationale ontwikkelingen

De Commissie heeft in het bijzonder acht geslagen op de conclusie en aanbeveling van het IBO Tolken en vertalers: aanbevelingen voor een kwalitatief goed en financieel betrouwbaar stelsel. De Commissie heeft daarbij overwogen dat het rapport, hoewel betrekking hebbend op zowel tolken als vertalers, zich vooral op de situatie van tolken richt. De werkgroep van het IBO heeft aanbevolen om het (minimum) kwaliteitsniveau voor deze dienstverlening in regelgeving vast te leggen. Deze aanbeveling is door het kabinet overgenomen:

‘Het kabinet is van mening dat het wenselijk is een (nieuw) wettelijk kader voor de kwaliteit van tolken en vertalers op het terrein van politie en justitie op te stellen. Het zelfregulerende vermogen van de sector wordt als onvoldoende beschouwd. De bestaande – uit 1878 daterende - Wet op de beëdigde vertalers bevat niet alle verworven inzichten van heden en de eisen die vandaag de dag aan complexe vertaalwerkzaamheden moeten worden gesteld. Bovendien ontbreekt thans een goede wettelijke basis voor screening op eventuele criminele antecedenten van tolken en vertalers die bij de opsporing en vervolging van strafbare feiten worden ingeschakeld.

Bij het formuleren van de kwaliteitseisen wordt een beroep gedaan op zowel de beroepsgroep als de afnemers in het justitiële domein. Daaraan is intussen vormgegeven door middel van de onlangs ingestelde Commissie Kwaliteitseisen tolken en vertalers in het justitiële domein, onder leiding van de oud-president van het Gerechtshof Den Bosch, mr. A.J.W.M. Jurgens.’ (Staatscourant 29 december 2003, nr. 250, pagina 63)

De rode draad uit de aanbevelingen van het IBO is het duidelijk benoemen van de verantwoordelijkheden. Het helder beleggen van verantwoordelijkheden speelt op verschillende terreinen en niveaus, met name ook ten aanzien van een doeltreffende kwaliteitsborging. Dit wordt in hoofdstuk 7 nader uitgewerkt.

3. Europese ontwikkelingen

3.1 Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden

Het Europese Verdrag voor de Rechten van de Mens en de Fundamentele Vrijheden (EVRM) is de basis voor de verplichting van de Minister van Justitie te zorgen voor een adequaat stelsel waarin tolken en vertalers binnen de werkingssfeer van artikel 6 EVRM worden ingezet.¹ In artikel 6 van het EVRM zijn beginselen van behoorlijke rechtspleging vastgelegd. Zo heeft eenieder bij de vaststelling van zijn burgerlijke rechten en verplichtingen of bij het bepalen van de gegrondheid van een tegen hem ingestelde vervolging recht op een eerlijke en openbare behandeling van zijn zaak, binnen een redelijke termijn, door een onafhankelijk en onpartijdig gerecht. Het gaat hier om het beginsel van fair trial. Dit beginsel is voor strafzaken in het derde lid van artikel 6 nader uitgewerkt. Twee van deze uitwerkingen zijn voor tolken en vertalers in het strafproces van groot belang:

- ‘(3) Eenieder tegen wie een vervolging is ingesteld, heeft in het bijzonder de volgende rechten:
- a. onverwijld, in een taal die hij verstaat en in bijzonderheden, op de hoogte te worden gesteld van de aard en de reden van de tegen hem ingebrachte beschuldiging;
  - ...
  - e. zich kosteloos te doen bijstaan door een tolk, indien hij de taal die ter terechtzitting wordt gebezigd niet verstaat of niet spreekt.’

Daarnaast speelt ook het bepaalde in artikel 5, lid 2, EVRM in dit kader een belangrijke rol:

- ‘(2) Eenieder die gearresteerd is moet onverwijld en in een taal die hij verstaat op de hoogte worden gebracht van de redenen van zijn arrestatie en van alle beschuldigingen die tegen hem zijn ingebracht’.

Deze regels gelden als minimaal noodzakelijk om de verdachte in de gelegenheid te stellen zich met alle ten dienste staande middelen tegen de aanklacht te verdedigen. Dit kan alleen als hij onverwijld in een taal die hij verstaat op de hoogte wordt gebracht van de redenen van zijn aanhouding en beschuldigingen die tegen hem zijn ingebracht. De verdachte moet zich een beeld kunnen vormen van de verdenkingen tegen hem, zodat hij zich effectief kan verdedigen.

‘(...) as to enable the defendant to have knowledge of the case against him and to defend himself, notably by being able to put before the court his version of the events’ [EHRM, Kamasinski – Oostenrijk, 19 december 1989, Serie A-168, § 74]

Uitgangspunt dient te zijn volgens het EHRM dat de verdachte die de rechtstaal niet voldoende machtig is, hetzelfde recht heeft op informatie, op hoor en wederhoor en een eerlijk proces als de verdachte die de rechtstaal wel machtig is. De verdachte heeft er recht op volwaardig te kunnen participeren tijdens de terechtzitting. Als in het geval van de eerste verdachte geen bijstand van een tolk wordt verschaft, is er geen sprake van een eerlijk proces. Dat recht is niet beperkt tot de situatie van vreemdtaligheid, maar slaat redelijkerwijs ook op gehoor- en spraakstoornissen van de verdachte. Het recht op een tolk omvat dus zonodig ook het recht op een tolk gebarentaal.²

In het hiervoor aangehaalde Kamasinski-arrest van het EHRM wordt ook een opmerking gewijd aan de kwaliteit van de ter beschikking te stellen tolk.

‘In view of the need for the right guaranteed by paragraph 3 (e) to be practical and effective, the obligation of the competent authorities is not limited to the appointment of an interpreter but, if they are put on notice in the particular circumstances, may also extend to a degree of subsequent control over the adequacy of the interpretation provided’.

---

¹ Zie ook artikel 14 lid 3 sub f IVBPR.

² In Duitsland is naar aanleiding van het oordeel van het Europese Hof in de zaak Luedicke, Belkacem and Koç van 28 november 1978, in de Wet van 18 augustus 1980 de gratis bijstand van een tolk of vertaler in strafzaken geregeld voor ‘who is deaf or

De conclusie die hieruit kan worden getrokken is dat de overheid zich niet mag beperken tot de aanwezigheid van een tolk, maar dat zij er ook op moet toezien dat de tolk en zijn vertolking van voldoende kwaliteit zijn. Dit dient als waarborg dat het recht op de kosteloze bijstand van een tolk 'practical' en 'effective' zal zijn. Een logische consequentie, aangezien het recht op tolkenbijstand anders nauwelijks een waarborg zou zijn.

In de zaak Cuscani tegen Engeland heeft het EHRM deze lijn verder aangescherpt.³ Cuscani – een manager van een Italiaans restaurant die gebrekkig Engels sprak – werd strafrechtelijk vervolgd wegens belastingontduiking. Kort voor de zitting was de rechter geïnformeerd over de gebrekkige taalbeheersing van Cuscani en over de onmogelijkheid voor hem om het proces zonder bijstand van een tolk te begrijpen. Hij besloot daarop dat tijdens de zitting een tolk aanwezig diende te zijn. Tijdens de zitting was echter geen tolk aanwezig en de rechter liet zich door Cuscani's advocaat overhalen om de communicatie via zijn broer te laten verlopen. Nadien bleek dat zijn broer tijdens de zitting niets heeft vertaald.

Het EHRM stelt vast dat op de rechter de plicht rustte om zich – na overleg met Cuscani zelf – te overtuigen van het feit dat Cuscani ten volle kon participeren in een proces dat mogelijk ernstige gevolgen voor hem kon hebben. Het EHRM concludeert dat de rechter deze plicht heeft verzaakt: de rechter had geen overleg gehad met Cuscani zelf en heeft vertrouwd op de broer van Cuscani zonder diens taalvaardigheden te testen.

Volgens het EHRM is het juist dat het optreden van de verdediging voornamelijk een zaak is tussen de verdachte en zijn raadsman. Echter, de uiteindelijk verantwoordelijke 'ultimate guardian' voor de eerlijkheid van het proces is de zittingsrechter die op de hoogte was van de moeilijkheden die voor de verdachte konden ontstaan gezien het ontbreken van een tolk. Het EHRM stelt daarbij vast

---

dumb or not conversant with the German language'. Zie de Engelstalige verwijzing in EHRM 21 februari 1984, Series A 73.

³ EHRM 24 september 2002, application nr. 00032771/96 (Cuscani tegen Verenigd Koninkrijk).

dat de nationale gerechten zelf hebben gesteld dat rechters de belangen van de verdachte met zorg, ‘scrupulous care’, moeten behartigen.

‘(...) However, the ultimate guardian of the fairness of the proceedings was the trial judge who had been clearly apprised of the real difficulties which the absence of interpretation might create for the applicant. It further observes that the domestic courts have already taken the view that in circumstances such as those in the instant case, judges are required to treat an accused’s interest with “scrupulous care”.’

Deze uitspraak illustreert het belang van waarborgen voor de kwaliteit van de vertolking. In de concrete strafzaak zal de rechter telkens moeten beoordelen of tolkenbijstand nodig is en zo ja, of die van voldoende kwaliteit geacht kan worden. De rechter mag zich op dit punt niet verschuilen achter een onverschillige houding van de advocaat.

De uitspraak onderstreept tevens het belang van een goede communicatieve afstemming tussen tolken en de rechterlijke macht. De rechter is verantwoordelijk voor de kwaliteit van het onderzoek. Een doelmatige communicatie schept voor de rechter voorwaarden om aan zijn verantwoordelijkheid te voldoen en de kwaliteit van het onderzoek te kunnen waarborgen. Dit kan alleen wanneer de communicatie met behulp van de tolk probleemloos functioneert. Het werken met een tolk vergt van de (institutionele) afnemer specifieke vaardigheden. Het hanteren van specifieke gespreks- en verhoortechnieken in een tolksituatie heeft niet alleen een positieve invloed op de kwaliteit van de waarheidsvinding, maar ook op de zittingsduur en leidt tot een efficiënt verloop van de zitting.

De Commissie acht het daarom van belang dat de door de Stichting Studiecentrum Rechtspleging (SSR) in samenwerking met de Stichting Instituut van Gerechtstolken en Vertalers (SIGV) georganiseerde cursus Effectief omgaan met tolken, die bestemd is voor de zittende magistratuur in de strafrechtspleging, een vast onderdeel van het opleidingsprogramma gaat vormen.

3.2 Kaderbesluit procedurele waarborgen voor verdachten in de gehele EU

De ontwikkelingen in het justitiële domein van Nederland kunnen niet meer los worden gezien van Europese ontwikkelingen. Het gaat te ver om hier alle ontwikkelingen te schetsen. De belangrijkste is evenwel ook de recentste. Daarom wil de Commissie deze nadrukkelijk noemen. Het belang van waarborgen voor de kwaliteit van de vertolking komt naar voren in het voorstel van de Europese Commissie voor een Kaderbesluit procedurele waarborgen voor verdachten in de gehele EU.⁴ Het voorstel is een vervolg op en een uitwerking van het Groenboek over procedurele waarborgen voor verdachten in strafzaken in de gehele Europese Unie, dat in 2003 door de Europese Commissie is gepresenteerd. Met het voorstel wil de Europese Commissie de discrepanties tussen enige procedurele waarborgen, die in de lidstaten gelden voor verdachten, opheffen. Discrepanties ontstaan doordat de lidstaten bij de toepassing van het EVRM verschillende normen hanteren.

In het voorstel van de Europese Commissie is het begrip verdachte beperkt tot een verdachte die op de hoogte is van een tegen hem lopend strafrechtelijk onderzoek, meestal de aangehouden verdachte. Een belangrijk onderdeel van het voorstel vormt het recht op een tolk en/of vertaler. Artikel 6 van het voorstel draagt de lidstaten op te waarborgen dat een verdachte die de taal van de berechting niet machtig is tijdens de gehele procedure kosteloos wordt bijgestaan door een tolk of vertaler. Volgens de Europese Commissie is dat een voorwaarde voor een eerlijk proces. Het voorstel onderstreept tevens dat dit niet beperkt blijft tot situaties van vreemdtaligheid, maar ook geldt voor verdachten met gehoor- of spraakstoornissen (art. 6, lid 3). Artikel 7 draagt de lidstaten op maatregelen te treffen die waarborgen dat de vreemdtalige verdachte wordt voorzien van een kosteloze vertaling van alle relevante documenten die op zijn zaak betrekking hebben. In het tweede lid van dit artikel wordt benadrukt dat ook de advocaat van een vreemdtalige verdachte om vertaling van stukken kan verzoeken. Artikel 8 heeft betrekking op de nauwkeurigheid van de vertaling en vertolking. Het eerste lid van dit artikel stelt dat de lidstaten moeten waarborgen dat de tolken en vertalers die worden ingeschakeld voldoende gekwalificeerd zijn om een nauwkeurige vertaling of vertolking te kunnen leveren. Daarnaast moeten de

---

⁴http://europa.eu.int/smartapi/cgi/sga_doc?smartapi!celexplus!prod!CELEXnumdoc&numdoc=52004PC0328&lg=EN

lidstaten een voorziening treffen die waarborgt dat een tolk of vertaler die niet nauwkeurig zijn werkzaamheden verricht, wordt vervangen. Om de kwaliteit van tolken te verzekeren wordt de lidstaten in artikel 9 opgedragen vertolkingen op geluids- of videoband vast te leggen. In geval van een geschil dient elke partij een transcriptie van de opname te ontvangen. Deze transcriptie mag enkel worden gebruikt om de nauwkeurigheid van de vertolking te controleren.

Opmerkelijk is dat wat betreft de kwaliteit van tolken en vertalers in het Groenboek werd voorgesteld om de lidstaten de verplichting op te leggen voorzieningen te treffen voor opleiding, erkenning en registratie. In het voorliggende Kaderbesluit laat de Europese Commissie echter in het midden wat de minimumkwaliteitseisen moeten zijn én of, dan wel hoe, deze gewaarborgd dienen te worden. Wel introduceert de Europese Commissie het instrument van audio(visuele) vastlegging van vertolkingen als middel voor het bewaken van de kwaliteit van de tolk. De bandopnamen moeten – in het voorstel van de Europese Commissie – gebruikt worden als bewijsmateriaal bij individuele klachten en moeten tevens een kwaliteitsprikkel voor de tolken vormen (zie ook § 7.2.5).

Deel II

Kwaliteitseisen tolken en vertalers in het justitiële domein

4. Beoordelingskader kwaliteitseisen

4.1 Inleiding

In de titel van deel II van dit rapport staan drie elementen centraal die deel uitmaken van de opdracht die de Minister van Justitie in het instellingsbesluit aan de Commissie heeft gegeven: de tolken en vertalers, het justitiële domein en de kwaliteitseisen die binnen dit domein aan de tolken en vertalers gesteld moeten worden. De Commissie heeft de betekenis van deze drie elementen eerst nader onderzocht. De volgende paragrafen behandelen elk een van deze drie elementen.

4.2 Tolken en vertalers

Het is belangrijk te verduidelijken wat de beroepen van tolken en vertalers betekenen en waarom sprake is van twee van elkaar te onderscheiden beroepen. Tolken en vertalers zijn in de eerste plaats meertalige en pluriculturele bemiddelaars tussen gesprekspartners die met elkaar moeten of willen communiceren, maar geen gemeenschappelijke taal hebben of die alleszins onvoldoende beheersen om er zeker van te zijn dat zij elkaar correct begrijpen.

De vertalers en de tolken – beide ‘taalbemiddelaars’ – zetten boodschappen om, brengen betekenis over van de ene in de andere taal. Die werkzaamheid heeft een gemeenschappelijke basis, die ook blijkt uit het feit dat de basisopleiding van beiden sterk parallel verloopt en een grote ‘tronc commun’ bevat. Onderzoek heeft uitgewezen dat ze tevens een groot aantal attitudes met elkaar gemeen hebben (zie § 5.2.2).

Tolken zetten gesproken taal in de brontaal over in gesproken taal in de doeltaal. Zij kunnen tolken tussen gesprekspartners na korte interventies. In dit geval spreken we van ‘gesprekstolken’ of ‘verbindingstolken’. Deze modus is verwant met het consecutief tolken. Tolken zijn echter ook vaak actief als simultaantolk.

Vertalers zetten geschreven taal uit een brontaal over in geschreven taal in de doeltaal. Zij brengen de betekenis en ook de vorm van teksten en documenten nauwkeurig over van de ene in de andere taal.

Tolken en vertalers worden vaak over één kam geschoren. Er is echter een essentieel verschil tussen beide beroepen en dat verschil reikt verder dan het simpele feit dat de ene groep spreekt en de andere groep schrijft. Weliswaar hebben beide beroepen als taak het overzetten van een boodschap van de ene in de andere taal, het zijn echter twee onderscheiden beroepen waarvoor verschillende bekwaamheden vereist zijn.

'Where the translator produces a text in written form on the basis of analysis, evaluation and synthesis and there is a time gap between the transfer of a message from the transmitter to the receiver, the interpreter plays a direct and active part in the communication process between the transmitter and the receiver (...) the translation and interpreting processes are, technically spoken, two completely different processes for transferring a message from one language to another. The interpreter acts in the presence of both the receiver of the message or information and the transmitter. The interpreter must pick up and convey the statement after hearing it only once, otherwise it would be irretrievably lost for the receiver.'

Bron: Professional profile for translators, interpreters and related language professions (Mitteilungsblatt für Übersetzer, 1988 nr. 34).

Een tolk is een bemiddelaar tussen mensen die met elkaar willen communiceren, maar geen gemeenschappelijke taal kennen of deze onvoldoende beheersen. Hij maakt communicatie mogelijk tussen twee of meer op dat moment aanwezige personen of groepen.

Er zijn drie methoden voor het vertolken:

1. de methode van het consecutief tolken, hierbij luistert de tolk gedurende een bepaalde tijd naar een onderwerp, maakt aantekeningen en geeft dan de relevante informatie in de doeltaal weer;

2. een ad-hoc methode (het gesprekstolken) waarbij de tolk conversatie tussen twee of meer personen in gemakkelijk te verwerken hoeveelheden presenteert;
3. de simultane methode waarbij de tolk naar de ene taal luistert en het gesproken woord vrijwel tegelijkertijd in de andere taal omzet.

Kenmerkend voor de dienstverlening van de tolk is dat zijn bemiddeling is beperkt tot het verzorgen van de communicatie op een specifieke plek én een specifiek moment (begrip en reproductie zijn ogenblikkelijk). Zodra een misverstand dreigt te ontstaan, kunnen gesprekspartners ingrijpen, zij kunnen navragen en zich verzekeren van de bedoeling. Zodra de gesprekspartners uit elkaar gaan, is de taak van de tolk beëindigd.

De vertaler daarentegen kent een veel minder duidelijke context waarbinnen hij werkt. Het resultaat van zijn werk (de vertaling) wordt een zelfstandig gegeven, dat door andere personen – dikwijls in een ander verband – wordt gelezen en op basis waarvan conclusies worden getrokken. Daarom worden aan het geschreven woord andere eisen gesteld dan aan het gesproken woord. Er zijn overigens vertalers die de taal waaruit ze vertalen niet kunnen spreken (bij vertalers Latijn of Oudgrieks wordt dat normaal gevonden). De vertaler moet uiterst nauwkeurig en woordgetrouw te werk gaan. Hij moet de implicaties van zijn vertaling overzien en zich zorgvuldig en eenduidig kunnen uitdrukken. Hij moet met de geboden soepelheid van de ene taal naar de andere taal over kunnen gaan met inachtneming van de fijnste nuances. Hij blijft ook na de concrete bezigheid van het vertalen voor zijn product verantwoordelijk en tot op zekere hoogte aansprakelijk.

Blijkbaar manifesteert deze dualiteit zich ook in de attitude- en gedragsstructuur van de beide beroepsbeoefenaars. Tolken zijn eerder extravert, actief, gericht op de directe communicatie, het directe contact met spreker en toehoorder, verbaal sterk en vooral: ze kunnen leven met imperfecties. Verba volant. Vertalers zijn eerder perfectionistisch, gefocust op de eigen zelfstandige activiteit, minutieus, bewust van de blijvende aanwezigheid van de vertaalde tekst, daarom op de schrijfvaardigheid gericht, reflecterend. Immers, scripta manent.

4.3 Justitieel domein

Bij aanvang van haar werkzaamheden heeft de Commissie geconstateerd dat de reikwijdte van het justitiële domein in haar opdracht verder gaat dan de werking van artikel 6 EVRM. De Commissie stelt de grenzen van het justitiële domein voor haar opdracht bij de verantwoordelijkheid van de Minister van Justitie. Dit justitiële domein is evenmin gelijk aan de reikwijdte van het Wetsvoorstel gerechtstolken en beëdigde vertalers. Om deze domeinen helder in kaart te brengen, zijn in bijlage 5 twee schema's, één voor tolken en één voor vertalers, weergegeven.

De Commissie onderscheidt vijf deelterreinen van het justitiële domein:

1. tolk- en vertaalwerkzaamheden ten behoeve van eenieder bij de bepaling van de gegrondheid van een tegen hem ingestelde vervolging, conform artikel 6, lid 1, EVRM;
2. tolk- en vertaalwerkzaamheden ten behoeve van eenieder bij de vaststelling van zijn burgerlijke rechten en verplichtingen, conform artikel 6, lid 1, EVRM. Daarbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan maatregelen van kindbescherming. De Commissie wijst in dit verband op het arrest van de Hoge Raad van 19 december 1999 (NJ 1999, 399) waarin wordt overwogen dat onder omstandigheden de onthouding van kosteloze bijstand van een tolk in burgerlijke zaken in strijd kan zijn met de beginselen van artikel 6 EVRM aangaande een eerlijk proces (fair hearing) en gelijke wapenen (equality of arms).
3. tolk- en vertaalwerkzaamheden ten behoeve van een verblijfsrechtelijke procedure;
4. tolk- en vertaalwerkzaamheden ter rechterszitting indien ze niet rechten of verplichtingen betreffen die door het EVRM wordt beschermd. Daarbij kan bijvoorbeeld gedacht worden aan een geschil met betrekking tot de werking van het Europees Verdrag inzake de rechtspositie van migrerende werknemers;
5. situaties, niet behorende tot de vier genoemde categorieën, waarin een justitiabele contact heeft met een hem toegevoegde rechtsbijstandverlener.

Voor vertalers geldt voorts eveneens een afwijkende domeinafbakening. De Minister van Justitie is op grond van de Wet beëdigde vertalers verantwoordelijk voor de beëdiging van vertalers door de rechtbank. In 1878 heeft de wetgever hiermee beoogd een kwaliteitswaarmerk te bieden voor vertalingen ten behoeve van het rechtsverkeer. In het Wetsvoorstel gerechtstolken en beëdigde vertalers is deze verantwoordelijkheid overgenomen en geplaatst binnen het nieuwe stelsel van het Register. De Minister heeft volgens deze wettelijke regelingen een algemene verantwoordelijkheid voor de beëdiging van vertalers, ongeacht of zij binnen of buiten het justitiële domein werkzaam zijn. De Commissie merkt hierbij op dat de beëdiging van vertalers inmiddels ook een maatschappelijker uitstralingseffect heeft gekregen, dat verder gaat dan de zekerheid voor het rechtsverkeer. De verantwoordelijkheid van de Minister van Justitie ten aanzien van beëdigde vertalers is dus een andere dan die ten aanzien van gerechtstolken. Deze afbakening van het onderzoek door de Commissie leidt ertoe dat de conclusies en aanbevelingen over de kwaliteit van vertalers niet alleen betrekking hebben op die beëdigde vertalers die werkzaam zijn binnen het justitiële domein, maar op alle beëdigde vertalers. Ook voor deze groep beëdigde vertalers is het doel van het Wetsvoorstel gerechtstolken en beëdigde vertalers het bieden van een kwaliteitswaarborg. De Minister van Justitie is dan ook verantwoordelijk voor deze waarborg.

4.4 Kwaliteitseisen

4.4.1 Begripsafbakening

In deze paragraaf geeft de Commissie aan op welke manier kwaliteitseisen worden beschreven voor tolken binnen het justitiële domein en voor beëdigde vertalers. Daarbij is voor de Commissie het instellingsbesluit van de Commissie leidend geweest.

'De Commissie heeft tot taak te onderzoeken welke minimumeisen (competenties) inzake kennis, vaardigheden en attitude aan tolken en vertalers moeten worden gesteld' (artikel 1, lid 2, aanhef).

De Commissie kiest bij de beschrijving van kwaliteitseisen voor gebruik van de overkoepelende term competenties. Centraal staat het handelen van de beroepsbeoefenaar. In dit handelen wordt manifest of men verworven kennis kan inzetten, in staat is om vaardigheden toe te passen en de adequate attitude tentoon te spreiden. Met competenties worden hier slechts die gedragsfacetten bedoeld die in engere zin relevant zijn voor de uitoefening van de specifieke beroepen van tolk en vertaler.

4.4.2 Competenties en beroepsprofielen

Beschrijving van kwaliteitseisen door middel van competenties is in lijn met ontwikkelingen in de beschrijving van beroepsprofielen. Deze kenmerken zich door een verschuiving van strikt afgebakende beroepskwalificaties naar praktijkgerichte competenties. In het beroepsonderwijs is deze ontwikkeling goed waar te nemen. De inspectie van het Onderwijs heeft deze ontwikkeling als volgt verwoord met betrekking tot het middelbaar beroepsonderwijs, maar de strekking ervan geldt evengoed voor het hoger beroepsonderwijs:

‘Een belangrijke ontwikkeling die al in gang is gezet, betreft de inrichting van de opleidingsstructuur op basis van competenties. Dit zal op termijn de plaats innemen van de gedetailleerde kwalificatiestructuur die deelnemers in een vroeg stadium in een te specifiek beroepsprofiel dwingt. Transfer van vaardigheden naar diverse beroepspraktijken wordt bepalend voor de inrichting van de opleidingen. Transfer van vaardigheden naar een grotere range van beroepspraktijken en de ontwikkeling van het lerend vermogen van de deelnemer wordt daarbij belangrijk. Het binnenschools leren staat ten dienste van de ontwikkeling van bredere praktijkgerichte competenties en vaardigheden die een transfer van een specifieke buitenschoolse praktijksituatie naar verwante beroepspraktijken eenvoudig mogelijk maakt. De continue switch en afstemming tussen situatiegebonden praktijken en situatieoverstijgende competenties zou ertoe moeten leiden dat opleidingen niet langer een fuik vormen naar een te gedetailleerd beroepsprofiel. De deelnemer krijgt daarbij meer mogelijkheden om zijn eigen keuzeprocess te sturen. De helderheid van de beroepsprofielen zoals de kwalificatiestructuur die heeft opgeleverd blijft ook bij competentiegericht leren

van belang. Het blijft essentieel dat de deelnemer zich een juist beeld vormt van het beroep of beroepenveld waar hij voor wordt opgeleid.’

Bron: Inspectie van het Onderwijs, Voortijdige schoolverlaters in het middelbaar beroepsonderwijs. Utrecht, 15 oktober 2002.

Dit model verbindt onderwijs nadrukkelijk met de specifieke context waarbinnen het beroep wordt uitgeoefend. De Commissie acht dit ook van belang voor tolken en vertalers. De praktijk kan zo een stimulerende en sturende rol voor het onderwijsproces vervullen. Alleen indien de afnemers van tolk- en vertaaldiensten aan deze verantwoordelijkheid inhoud geven, is het mogelijk om tot een ‘vertaling’ te komen van de ontwikkelingen in de beroepspraktijk van tolken en vertalers naar opleidingen. In overleg met onderwijsinstellingen kunnen dan de competentieprofielen worden opgebouwd respectievelijk verfijnd, op basis waarvan eindtermen kunnen worden geformuleerd respectievelijk bijgesteld. Hierop kan vervolgens het curriculum worden ingericht dan wel aangepast. Een opsomming van bestaande tolk- en vertaalopleidingen in Nederland en Vlaanderen is opgenomen in bijlage 3.

De Commissie wil hier reeds wijzen op het onderzoek dat in haar opdracht door drs. R. van Deemter is verricht naar de in het tolk- en vertaalonderwijs gehanteerde eindtermen taalvaardigheid en naar de minimumnormen ten aanzien van taalvaardigheid. Taalvaardigheid kan gelden als een belangrijke competentie in het competentieprofiel: een *conditio sine qua non* voor tolken en vertalen. Juist voor deze competentie bestaat sinds enige tijd een beschrijvingskader waarmee op transparante wijze niveaus van (verschillende aspecten van) taalvaardigheid in kaart gebracht kunnen worden.

4.4.3 Selectie competenties

De Commissie is zich ervan bewust geweest dat de opdracht niet strekt tot het beschrijven van algemene beroepsprofielen. De Commissie heeft zich daarom gericht op de vaststelling van de specifieke competenties voor het justitiële domein en voor beëdigde vertalers. De Commissie heeft gekozen voor twee

verschillende invalshoeken: die van de wetenschap en die van de justitiële afnemers van tolk- en vertaaldiensten.

De Commissie heeft de Lessius Hogeschool te Antwerpen gevraagd een wetenschappelijk gefundeerd theoretisch raamwerk op te stellen voor de formulering van kwaliteitseisen voor tolken in het justitiële domein en voor beëdigde vertalers, dat gebaseerd is op reeds verricht onderzoek (met name de Grotiusprojecten van de EU⁵). De praktische toepasbaarheid was hierbij een belangrijk aandachtspunt. Het onderzoek maakt duidelijk over welke competenties tolken en vertalers moeten beschikken. De Commissie gaat in hoofdstuk 5 van dit rapport nader op deze competenties in.

De Commissie heeft ook de verwachtingen van de afnemers van tolk- en vertaaldiensten binnen het justitiële domein onderzocht. Afnemers stellen eisen aan tolken en vertalers vanuit de primaire processen waarvoor zij verantwoordelijk zijn. Deze eisen zijn echter vaak van een andere aard dan eisen die vanuit wetenschap en onderwijs en vanuit de beroepsgroep zelf gesteld worden. Wetenschappelijke literatuur (zo ook het rapport van de Lessius Hogeschool) toont dit aan:

Verwachtingen afnemers

Studies van onder meer Mesa, Pöchhacker, Kadric e.a. hebben aangetoond dat de kwaliteitseisen van afnemers niet altijd helemaal overeenstemmen met die van de tolken of de trainers van tolken. In de studie van Mesa, bijvoorbeeld, worden als belangrijkste kwaliteitseisen van de tolk - na taalvaardigheid ('fully understands the client's language') - 'confidentiality' en 'points out client's lack of understanding' gegeven.

Pöchhacker's survey van de verwachtingen van ziekenhuiswerkers in verband met tolken bracht aan het licht dat ze alleen 'discreteness' en 'confidentiality' als 'very important' aangaven, boven onder meer taalvaardigheid, algemene kennis, domeinkennis, tolktechniek.

---

⁵ www.legalintrans.info

Kadric deed onderzoek bij tweehonderd rechters in Wenen die 'interpreting skills' het belangrijkste vonden, gevolgd door 'linguistic and cultural competence', en beide veel belangrijker vonden dan 'basic legal knowledge' en 'knowledge of court organisation and procedure'. De studie benadrukt echter ook, in tegenstelling tot de gangbare opinie over de neutraliteit en rolomschrijving van de tolk, dat rechters veel minder moeite hebben met een 'uitgebreide rol' van de tolk. Een opvallend percentage (85%!) zag geen probleem in 'explaining cultural references to the court'.

Bovendien blijkt uit onderzoek een verschil in waardering tussen ervaren en onervaren afnemers van tolken, tussen leeftijdsgroepen, aard van de sessie en perceptie van de status van de tolken. Onervaren afnemers worden nogal eens op het verkeerde been gezet door een erg vlotte overtuigende voordracht terwijl in de inhoud van de boodschap toch aanzienlijke elementen kunnen ontbreken of verdraaid worden. Afnemers focussen ook vaak op het globale beeld en vormen een algemene indruk, en hebben niet altijd oog of oor voor de precieze getrouwe weergave van elk aspect van de boodschap.

Om de vraag uit de praktijk van afnemers in het justitiële domein te expliciteren hebben de Commissieleden drs. R. van Deemter en mr. A. Kruyt⁶ onderzocht op welke wijze afnemers diensten van tolken en vertalers afnemen en welke eisen zij daarbij hanteren.

De Commissie kent aan integriteit een speciale status toe. De eigenschap 'integer te zijn', krijgt haar reliëf tegen de achtergrond van concrete gedragingen van het individu. Dit impliceert dat de meest uiteenlopende beroepshandelingen van tolken en vertalers geïnspireerd dienen te zijn door hun integriteit. Dit komt tot uitdrukking in de hoge positie in de hiërarchie van competenties, zoals die terug te vinden is in het schema dat als bijlage 6 bij dit rapport is opgenomen. De situaties in het justitiële domein die om diensten van tolken of vertalers vragen, hebben veelal betrekking op beslissingen die voor individuen verstreckende gevolgen hebben (politieverhoor, strafproces, beoordeling asielverzoek

---

⁶ Drs. R. van Deemter is werkzaam bij de Faculteit der Letteren van de Universiteit Leiden als projectmanager Vreemde Taal Toetsen. Mr. A. Kruyt is werkzaam als zelfstandig interim-manager. Hij is in 2003 door het Ministerie van Justitie gevraagd de totstandkoming van een brancheorganisatie van tolken en vertalers te ondersteunen.

enzovoorts). De Commissie verwijst voor een uitvoerige beschrijving van de competentie integriteit naar § 5.2.

4.4.4 Competenties en beheersingsniveau

De Commissie onderkent dat in de beschrijving van competenties ook impliciet of expliciet het niveau waarop men een bepaalde competentie dient te beheersen, tot uitdrukking dient te komen. Soms lijken competentiebeschrijvingen een afgebakend niveau aan te duiden, zoals wanneer gezegd wordt dat een vertaler 'getrouw' dient te vertalen, maar bij nadere beschouwing is deze beschrijving meer een karakterisering van een ideaal dan een eenduidige niveaubepaling. Onwaarschijnlijk is tevens dat deze beschrijving ontleend is aan een achterliggende schaal met verschillende competentieniveaus die op hun beurt gevalideerd zijn. Pas als aan die voorwaarde voldaan is, kan door middel van onderzoek voor een bepaald domein het minimaal vereiste niveau bepaald worden. De Commissie heeft daarom ook gezocht of sprake is van erkende standaarden om het vereiste niveau voor de diverse competenties te kunnen bepalen.

De onderzoeken die in opdracht van de Commissie zijn verricht laten een licht schijnen op een nog in ontwikkeling zijnd terrein van normstelling ten aanzien van de kwaliteit van tolken en vertalers. De Commissie heeft vastgesteld dat ten aanzien van enkele competenties (internationaal) erkende maatstaven bestaan om het minimaal vereiste niveau vast te stellen. Bij andere competenties is dit niet het geval en heeft de Commissie moeten kiezen voor een andere benadering. Bij deze beschrijving vraagt het verschillende karakter van de onderscheiden competenties ook om een gedifferentieerde beschrijving van het minimaal vereiste niveau. De Commissie wil met nadruk stellen dat de beschrijving van het minimaal vereiste niveau van de competenties in hoofdstuk 5 om voortdurend onderhoud vraagt. Omdat zowel in wetenschappelijk verband als in het kader van Raad van Europa (CEFR) en ontwikkelingen van NEN-standaardisatie nog gaande zijn (en ook de afnemers van tolk- en vertaaldiensten in het justitiële domein onder invloed van ontwikkelingen in hun primaire processen hun positie kunnen wijzigen), is duidelijk dat het hier niet alleen om een dynamisch proces gaat, maar ook dat het een systematiek betreft

waarbij wetenschappelijke inzichten, curriculum en wensen van de afnemers onderling verweven zijn.

De Commissie formuleert in het volgende hoofdstuk competenties en beheersingsniveaus die gelden voor het gehele justitiële domein en voor alle afnemers werkzaam in dat domein. Dat betekent niet dat de Commissie kiest voor 'harmonisatie op het laagste niveau' of 'de grootste gemeenschappelijke noemer'. De Commissie gaat er daarentegen vanuit dat het karakter van de werkzaamheden in het justitiële domein, ongeacht de diversiteit van werkzaamheden, om eenduidigheid vraagt.

De Commissie komt op grond van de hierboven genoemde onderzoeken ook tot de conclusie dat op dit moment geen gevalideerde standaarden beschikbaar zijn waarin verschillende beheersingsniveaus van alle relevante competenties gedefinieerd zijn. Daarom ontbreekt vooralsnog een maatstaf aan de hand waarvan het vereiste beheersingsniveau binnen het justitiële domein en voor beëdigde vertalers kan worden bepaald. De Commissie erkent dat bijvoorbeeld een grote kennis van een bepaald rechtsgebied een tolk in situaties een voorsprong kan geven op tolken die deze kennis niet hebben. Echter, deze verschillen laten zich niet gemakkelijk in verschillende beheersingsniveaus uitdrukken. De Commissie wil wel de wens uitdrukken dat dergelijke standaarden worden gebruikt zodra ze tot ontwikkeling komen, want het kan voor afnemers een belangrijk selectie criterium betekenen. Het Kwaliteitsinstituut (zie hoofdstuk 8) kan hierin een rol vervullen.

4.4.5 Extra competenties

De Commissie heeft uit het in § 4.4.3 genoemde onderzoek onder de institutionele justitiële afnemers geconcludeerd dat voor alle afnemers naast de vereiste competenties bepaalde combinaties van extra competenties (kennis, vaardigheden en ervaring) van tolken en vertalers even belangrijk zijn bij de keuze voor een tolk of vertaler. Het gaat hierbij bijvoorbeeld om de vaardigheden van het simultaantolken of taptolken respectievelijk de vaardigheid van het vertalen van contracten of inhoudelijke kennis van bijvoorbeeld dialecten of het handelsrecht.

De Commissie beschouwt deze competenties als extra competenties en brengt daarmee tot uitdrukking dat zij niet gerekend moeten worden tot vereiste competenties; ze gelden niet voor het gehele justitiële domein en niet voor alle afnemers werkzaam in dat domein. Beëdigde vertalers die niet binnen het justitiële domein werkzaam zijn, hoeven zo ook niet over competenties te beschikken die uitsluitend voor het justitiële domein relevant zijn.

4.4.6 Competenties en inschrijvingseisen Register

De beschrijving van de vereiste competenties en het vereiste beheersingsniveau, zoals dat op basis van de in dit hoofdstuk beschreven uitgangspunten in hoofdstuk 5 verder wordt uitgewerkt, heeft een directe relatie met de inschrijving in het Register.

Het Wetsvoorstel gerechtstolken en beëdigde vertalers schrijft voor dat een tolk of vertaler die ingeschreven wenst te worden in het Register, moet voldoen aan de kwaliteitseisen (lees: competenties). Daarmee stelt zich de vraag hoe een tolk of vertaler kan aantonen over de competenties te beschikken. De Commissie wijst er op dat dit weliswaar een verantwoordelijkheid van de tolk of vertaler is, doch dat het de verantwoordelijkheid van de Minister van Justitie is om helder te maken welke inschrijvingseisen het Register kent. Het duidelijkste voorbeeld is dat van een diploma van een erkende opleiding tot tolk in een vreemde taal. Duidelijkheid met betrekking tot de inschrijvingseisen is van belang voor tolk en vertaler, maar ook voor de inrichting van het beheer van het Register. De Commissie besteedt in hoofdstuk 6 uitgebreid aandacht aan de inschrijvingseisen voor talen waarbij de taalbeheersing door tolk of vertaler relatief eenvoudig kan worden vastgesteld, alsmede voor talen waarbij dat niet het geval is. Ook wordt aandacht besteed aan de extra competenties.

5. Beschrijving competenties

5.1 Inleiding

In dit hoofdstuk beschrijft de Commissie de vereiste competenties met de beheersingsniveaus voor tolken in het gehele justitiële domein en voor beëdigde vertalers. De meeste competenties gelden voor zowel tolken als vertalers. Het gaat om:

- integriteit;
- attitude;
- taalvaardigheid in de Nederlandse taal;
- taalvaardigheid in de vreemde taal;
- kennis van Nederland;
- kennis van het vreemde land.

Weliswaar liggen binnen deze competenties de zwaartepunten anders voor tolken en vertalers, maar ze zijn niet aan slechts één van beide beroepen te koppelen.

5.2 Integriteit

Integriteit speelt een grote rol bij tolk- en vertaaldiensten. Het uitvoeren van tolk- en vertaaldiensten in het justitiële domein vergroot dat belang, zoals in § 4.4.3 is aangegeven en uit de schematische weergave in bijlage 6 blijkt.

Integriteit is primair een eigenschap van de competente tolk en vertaler. In de eerste plaats is er een ethisch aspect te onderscheiden: is de tolk of vertaler een rechtschapen persoon? Het antwoord op deze vraag kan voor een deel gevonden worden in het strafrechtelijke verleden van de persoon. In de tweede plaats is er een deontologisch aspect te onderscheiden: de wijze waarop de tolk of vertaler zijn beroep uitoefent. Het gaat hier om de fundamentele en professionele relatie van de tolk casu quo vertaler zowel ten overstaan van de opdrachtgever, als ten overstaan van de klant als ten opzichte van zichzelf. Deze relatie kent zowel algemeen-ethische kanten als specifiek-professionele kanten,

dat wil zeggen de wijze waarmee met de opdracht tot een tolk- of vertaaldienst wordt omgegaan.

Deze visie zou echter eenzijdig blijven als niet ook aandacht zou worden geschonken aan de centrale rol van de afnemer van tolk- of vertaaldiensten. Het is namelijk van belang dat de afnemer van zijn kant ervoor zorgt dat de tolk of vertaler niet in een situatie wordt gebracht die zijn integriteit kan compromitteren.

Tijdens haar onderzoek heeft de Commissie kennis kunnen nemen van voorvallen binnen strafrechtelijke onderzoeken die deze deden stranden, doordat tolken die bij deze onderzoeken betrokken waren, informatie naar buiten hebben gebracht ('gelekt'). De Commissie wil in dit kader benadrukken dat de geïntensiveerde aandacht voor het voorkomen van terroristische daden de noodzaak voor het gebruik van integere tolken en vertalers alleen maar groter maakt. Hoewel normafwijkend gedrag niet onder alle omstandigheden kan worden uitgesloten, is het noodzakelijk dat zo veel mogelijk wordt voorkomen dat tolken of vertalers worden ingeschakeld van wie bekend is dat zij een integriteitrisico vormen.

Het Wetsvoorstel gerechtstolken en beëdigde vertalers stelt het overleggen van een Verklaring Omtrent Gedrag (VOG) verplicht voor opname in het Register⁷. Daarnaast stelt het wetsvoorstel het overleggen van een VOG als voorwaarde bij de aanvraag tot verlenging van de inschrijving. Daarmee wordt door het wetsvoorstel al een verantwoorde inschrijvingseis voor het Register met betrekking tot de integriteit van tolk en vertaler gegeven.

Bij haar onderzoek heeft de Commissie ook van afnemers vernomen dat deze in de VOG onvoldoende waarborgen vinden. De Commissie heeft vastgesteld dat deze twijfels over de effectiviteit van de toets die voor de afgifte van een VOG wordt uitgevoerd, enerzijds voortkomen uit de gebrekkige uitwisseling van gegevens door opsporingsdiensten en anderzijds uit onbekendheid met de nieuwe VOG (zie onderstaand tekstkader). De Commissie erkent dat dit een weerslag heeft op de effectiviteit van het instrument, maar meent dat de aandacht vooral gericht moet zijn op goede uitwisseling van informatie door alle

---

⁷ Zie www.justitie.nl/themas/vog voor informatie over de VOG.

betrokken instanties. De Commissie wijst er bovendien op dat het justitieafnemers te allen tijde vrij staat om van een tolk of vertaler een actuele VOG te vragen.

'Dat meer dan vroeger in het kader van de screening volstaan kan worden met de verklaring omtrent het gedrag heeft er mee te maken dat aan de afgifte van de verklaring omtrent het gedrag een veel zwaardere beoordeling van de strafrechtelijke integriteit ten grondslag ligt dan vroeger. Onder het oude recht baseerde de burgemeester, die toen nog bevoegd was tot afgifte van de verklaring, zijn oordeel namelijk op uitsluitend de gegevens die waren geregistreerd in het strafregister. Dat betekende dat alleen kennis werd genomen van de veroordelingen door de rechter die niet ouder waren dan acht jaar. In sommige gevallen konden ook gegevens uit het politieregister worden meegewogen.

Met het oog op de beoordeling van de afgifte van de verklaring omtrent het gedrag nieuwe stijl wordt de screening gebaseerd op veel meer gegevens dan vroeger het geval was. Bij de beoordeling worden alle justitiële gegevens, dus niet alleen veroordelingen, maar ook alle andere afdoeningvormen (sepots en transacties) betrokken. Daarbij wordt niet meer de beperking opgelegd dat de gegevens niet ouder mogen zijn dan acht jaar. Bovendien kan bij het openbaar ministerie navraag worden gedaan naar de zaak waarop het geregistreerde gegeven betrekking heeft.

Behalve de justitiële gegevens worden ook de politiegegevens bij de afweging betrokken. Dit heeft tot gevolg dat op basis van de nieuwe regeling de strafrechtelijke integriteit op een veel genuanceerdere wijze dan voorheen kan worden beoordeeld.'

Bron: MvT Besluit justitiële gegevens stb. 2004, 130

De Commissie is voorts in haar onderzoek geweest op de noodzaak om in uitzonderlijke gevallen waarin de tolk of vertaler te maken krijgt met geheim materiaal, verder te gaan dan de toets voor een VOG. Te denken valt aan werkzaamheden in het kader van terrorismebestrijding. De Commissie kan zich voorstellen dat deze noodzaak door justitieafnemers wordt gevoeld. De oplossing van dit probleem zou naar de mening van de Commissie gevonden kunnen

worden in een aanpassing van de Wet op de veiligheidsonderzoeken, zodanig dat een onderzoek naar tolken of vertalers binnen de werkingsfeer van deze wet komt te vallen. De Commissie acht het echter vooralsnog onwenselijk om naast de bestaande wettelijk verankerde instrumenten van de VOG en veiligheidsonderzoek een derde instrument in te zetten dat op tolken en vertalers in het justitiële domein ziet. Nader onderzoek zou noodzaak én mogelijkheden moeten verduidelijken.

Veel waarde hecht de Commissie aan de totstandkoming van een gedragscode. Hier ligt in het bijzonder een taak voor de branche. In een gedragscode kunnen allerlei gedragingen beschreven worden die een waardevolle concrete uitwerking vormen van de meer abstracte competenties integriteit en attitude. Een dergelijke beroepscode vormt ook een onmisbare, fundamentele schakel in de kwaliteitsborging en deze is tevens de basis voor de continue reflectie op het handelen van de tolk en vertaler.

Daarom is het belangrijk in de opleiding – en later ook in de praktijk – na te gaan in welke mate de gedragscode geïnternaliseerd is door de tolk of vertaler. Elke vaardigheid en optreden van de tolk of de vertaler kan en zou moeten worden gelieerd aan de gedragscode. Pas als een gedragscode een concrete beschrijving van het gewenste handelen van de beroepsbeoefenaar bevat, houdt de gedragscode op een vrijblijvende opsomming van abstracte regels te zijn en wordt de gedragscode een instrument dat een sturende invloed op elk optreden van de tolk respectievelijk op elke uitvoering van een opdracht door de vertaler heeft en op grond waarvan evaluatie achteraf mogelijk wordt. De Commissie vindt het noodzakelijk dat een gedragscode door alle tolken werkzaam in het justitiële domein en beëdigde vertalers onderschreven wordt, hetgeen als inschrijvingseis tot uitdrukking kan worden gebracht.

De Commissie heeft zowel in Nederland als in het buitenland bestaande gedragscodes en beroepscodes bestudeerd. Met het onderzoek door prof. E. Hertog van de Lessius Hogeschool komt zij tot de conclusie dat deze codes niet wezenlijk van elkaar verschillen en dat opstelling van een breed gedragen Nederlandse code dus niet problematisch is. De Lessius Hogeschool heeft de voornaamste elementen van een code geïnventariseerd, die, zo vindt de

Commissie, zeker in de gedragscode van de Nederlandse beroepsbeoefenaren opgenomen moeten worden.

1. De tolk of vertaler aanvaardt enkel opdrachten waarvoor hij zeker is over de vereiste kwaliteiten te beschikken en waarvan hij de goede afwerking kan garanderen. Indien de tolk of vertaler tijdens de uitvoering van een opdracht bijvoorbeeld vaststelt dat er communicatieproblemen ontstaan door verschillen in het taalgebruik van de anderstalige en hemzelf die de verdere goede afwerking van de opdracht onmogelijk maken, dient hij dit onmiddellijk te melden, zonder evenwel verdere uitspraken te doen omtrent de anderstalige. Hetzelfde geldt bijvoorbeeld in het geval van emotionele of psychische onmogelijkheid om te opdracht verder te zetten.
2. De tolk vertolkt zo getrouw en volledig mogelijk wat door de spreker(s) wordt gezegd, dit wil zeggen zonder toevoegingen, weglatingen of wijzigingen. Indien bijvoorbeeld een precieze equivalente weergave niet mogelijk blijkt en een omschrijving nodig is voor een goed begrip, zal de tolk dit melden. Voor een vertaler geldt dit mutatis mutandis ook met betrekking tot het getrouw vertalen van een document.
3. De tolk heeft de plicht alles te tolken wat tussen de deelnemers van het getolkte gesprek wordt gezegd. Indien een van de gesprekpartners vraagt een door hem gemaakte uitlating of uiteenzetting niet te vertalen, zal de tolk betrokkene op deze plicht wijzen.
4. De tolk of vertaler neemt een strikte geheimhouding in acht. Hij zal de tijdens de opdracht verworven kennis op geen enkele wijze onthullen noch gebruiken om andere diensten aan te bieden. Hij mag niets van de inhoud van het gesprek meedelen aan anderen en de persoonlijke gegevens van de betrokkenen of factuele gegevens in verband met de zaak mogen in geen geval gedeeld worden met anderen of misbruikt worden voor eigen gewin of belang.
5. De tolk is een objectieve en neutrale partner in het gesprek. Hij doet geen uitspraken over de gesprekspartners, kiest geen partij en laat zich niet overhalen tot het uiten van opinies, interpretaties of gevoelens in verband met de opdracht of de betrokkenen ook niet wanneer hem daarom gevraagd wordt of hij daarvoor onder druk wordt gezet.

6. De tolk of vertaler moet, maar heeft ook het recht een tolk- of vertaalopdracht te onderbreken of te staken ten gevolge van een gewetensconflict, belangenvermenging of onvoldoende vertrouwdeheid met het onderwerp of de gebruikte terminologie. De tolk of vertaler heeft ook het recht om in moeilijke situaties, bij bedreiging of agressie te beslissen de tolk- of vertaalopdracht ofwel af te breken, dan wel tot een zo goed mogelijk einde proberen te brengen.
7. De tolk of vertaler zal geen opdracht aanvaarden wanneer hij op een of andere wijze een persoonlijke relatie heeft met een van de betrokken partijen of er enige vorm van belangenverstremming kan worden vermoed.
8. De tolk of vertaler maakt onder geen beding gebruik van zijn machtspositie en aanvaardt geen cadeaus of tegenprestaties van de betrokken partijen.
9. De tolk of vertaler verbindt er zich toe de gemaakte afspraken te respecteren. Indien dit door onvoorziene omstandigheden onmogelijk is, brengt hij de opdrachtgever zo vlug mogelijk op de hoogte.
10. De tolk of vertaler zal zich steeds professioneel gedragen en verbindt zich ertoe zijn kennis en deskundigheid continu te onderhouden en zelfs te verbeteren.
11. De tolk of vertaler is van onbesproken gedrag en is op de hoogte van de wetten en voorschriften die de uitoefening van zijn beroep en opdracht regelen.

Uit de beschrijving van deze elementen blijkt dat deze competentie direct samenhangt met andere competenties. Het is deze relatie die in § 4.4.3 wordt bepaald en schematisch in bijlage 6 is weergegeven.

De gedragscode begint en eindigt bij de professionele zelfkennis van de tolk en vertaler. Reflectie op het eigen professionele handelen is de essentiële vaardigheid die men ten aanzien van de meer algemeen-ethische gedragsaspecten en de kwaliteit van het eigen professionele handelen moet trainen.

De Commissie wijst er voorts op dat de integriteits niet alleen implicaties heeft voor de persoon van de tolk of vertaler, maar ook voor de afnemer. De tolk of vertaler moet enerzijds een correcte vertolking of vertaling geven, niet beïnvloed

door andere motieven die zijn integriteit kunnen compromitteren. Dat betekent dat de tolk of vertaler zelf bij zijn opdrachtgever moet aangeven wanneer hij in een positie dreigt te geraken die vraagtekens kan oproepen met betrekking tot zijn neutraliteit. Anderzijds moet de afnemer ervoor zorgen dat de tolk of vertaler vanuit een neutrale positie kan werken. Zo is het bijvoorbeeld niet mogelijk in een politieel onderzoek neutraal te zijn indien de tolk tegelijkertijd opsporingsambtenaar is.

Ten slotte benadrukt de Commissie dat een goede borging van integriteit niet alleen op regelgeving gebaseerd moet zijn. Van belang is ook het proces van integriteitsbevordering. Dat proces zal vooral binnen de branche vorm moeten krijgen. Daarvoor is nodig dat discussies plaatsvinden over wat in concrete praktijksituaties integer is en wat niet. Hoe om te gaan met schriftelijke, mondelinge of digitale informatie van vertrouwelijke aard? Wanneer botsen privé-relaties met professioneel functioneren? Wat kan wel en wat kan niet in de omgang of samenwerking met rechters, officieren van Justitie, de politie of advocaten? Kortom, het is van belang dat binnen de branche ethische dilemma's bespreekbaar worden gemaakt en richtlijnen voor de omgang ermee worden ontwikkeld.

5.3 Attitude

De competentie attitude kan enerzijds worden gekoppeld aan de verwerving van kennis en anderzijds aan de verwerving van vaardigheden. In het eerste geval kan de competentie attitude ook worden omschreven als alertheid/leergierigheid. Daarbij kunnen de volgende kenniscomponenten worden onderscheiden.

- Alertheid voor taal: voor het belang van grammatica, semantiek, uitspraak enzovoorts, voor de nauwkeurigheid van boodschap en bedoeling.
- Alertheid voor de evolutie van taal, zowel in geschreven als gesproken vorm.
- Alertheid en bereidheid veranderingen in taal bijvoorbeeld op het gebied van justitie, de maatschappij in het algemeen, slang, informele taal, enzovoorts te blijven volgen.
- Alertheid voor de evolutie van de specifiek professionele terminologie van de gerechtstolk .

- Alertheid voor de evolutie van de terminologische hulpmiddelen zoals gespecialiseerde woordenboeken, internet, data- en termbanken, publicaties enzovoorts.

In het tweede geval gaat het om de gedragskenmerken die in het professionele handelen van de tolk of vertaler moeten terugkomen. Het is hier niet de plaats om alle relevante attitudeaspecten te noemen. De Commissie acht echter de volgende attitudeaspecten van een tolk of vertaler van bijzonder belang:

- ethisch bewustzijn;
- kritische instelling;
- kwaliteitsbewustzijn;
- nauwgezetheid;
- professioneel bewustzijn;
- stressbestendigheid;
- uithoudingsvermogen;
- zelfstandigheid.

Een professionele opstelling van de tolk of vertaler is van groot belang. Hierboven zijn de belangrijkste elementen van attitude beschreven. Deze worden voor een groot deel aangeleerd in de opleiding, maar worden vervolgens verworven door ervaring en verankerd in de eisen die een integere beroepsuitoefening in de professionele praktijk stelt. Beheersing kan blijken uit de gevolgde opleiding waarin de aandacht voor de competentie attitude tot uiting komt in curriculum en toetsing. De professionele opstelling zal vervolgens moeten blijken uit deelname aan permanente educatie. De Commissie legt hier een relatie met instrumenten van kwaliteitsborging die zien op een beoordeling van het functioneren van een in het Register ingeschreven tolk of vertaler (zie hoofdstuk 4).

5.4 Taalvaardigheid Nederlandse en vreemde taal

Taalvaardigheid kan uitgesplitst worden in vier centrale deelvaardigheden: luisteren, spreken, schrijven en lezen. Deze zijn vanzelfsprekend even relevant voor de beheersing van de Nederlandse als voor die van de vreemde taal. Voor tolken zijn de primaire essentiële vaardigheden vanzelfsprekend luisteren en

spreken, maar ook voor hen geldt dat lezen en schrijven niet mag worden verwaarloosd. Tolken die hun talen slechts mondeling beheersen hebben uiteraard de grootste moeite om informatie te verwerven en blijven per definitie minder goed op de hoogte van nieuwe ontwikkelingen in de landen van hun talen. Het is daarom essentieel dat de tolk over de vier deelvaardigheden – luisteren, lezen, schrijven en spreken – op een nader aan te geven niveau beschikt.

Uiteraard ligt bij de vertaler de nadruk op een zeer goede lees- en schrijfvaardigheid. Zeker voor het Nederlands, de taal van het land en de relaties met de afnemers in het justitiële domein, is het echter belangrijk ook als vertaler tevens over een goede luister- en spreekvaardigheid te beschikken. Men moet immers opdrachten, verwachtingen, doelstellingen, suggesties, correcties, enzovoorts goed kunnen begrijpen én hierover mondeling kunnen communiceren.

De luistervaardigheid van de vertaler onderscheidt zich natuurlijk van die van de tolk, maar niet zozeer in het receptieve verwerkingsniveau als wel op het gebied van de doelstelling. Van de vertaler wordt alleen verwacht dat hij een boodschap accuraat begrijpt, van de tolk wordt bovendien verwacht dat hij de gehoorde boodschap niet alleen begrijpt, maar ook analyseert op transferstrategieën en vertolkt. De luistervaardigheid van de vertaler is in die zin unilinguaal, die van de tolk bilinguaal, en hetzelfde geldt mutatis mutandis voor de spreekvaardigheid. Een zwakke luistervaardigheid belast een kwaliteitsvolle, integere uitvoering van een opdracht. Een gebrekkige mondelinge vaardigheid ondermijnt in de ogen van de afnemers de professionele taalvaardigheidstatus van de vertaler.

Hierboven is aangegeven dat voor tolken en vertalers dezelfde elementen van belang zijn voor de beheersing van de Nederlandse taal en de vreemde taal: luisteren, lezen, spreken en schrijven. Uit zowel de onderzoeken van de Lessius Hogeschool als van drs. R. van Deemter (zie bijlage 3) blijkt dat verregaande overeenstemming bestaat ten aanzien van het niveau van het Nederlands en de vreemde taal dat zowel tolken als vertalers dienen te beheersen. Het vereiste beheersingsniveau van deze competentie kan dit worden bepaald door gebruik te

maken van Common European Framework of Reference (CEFR). Het vereiste niveau kan worden bepaald op C1⁸:

B E G R I P E N	Luisteren	Ik kan een uitgebreide toespraak begrijpen, zelfs wanneer deze niet duidelijk gestructureerd is en wanneer relaties slechts impliciet en niet expliciet worden aangegeven. Ik kan zonder al te veel inspanning tv-programma's en films begrijpen.
	Lezen	Ik kan lange en complexe feitelijke en literaire teksten begrijpen, en het gebruik van verschillende stijlen waarderen. Ik kan specialistische artikelen en lange technische instructies begrijpen, zelfs wanneer deze geen betrekking hebben op mijn terrein.
S P R E K E N	Gesproken interactie	Ik kan mezelf vloeiend en spontaan uitdrukken zonder nadrukkelijk naar uitdrukkingen te moeten zoeken. Ik kan de taal flexibel en effectief gebruiken voor sociale en professionele doeleinden. Ik kan ideeën en meningen met precisie formuleren en mijn bijdrage vaardig aan die van andere sprekers relateren.
	Gesproken productie	Ik kan duidelijke, gedetailleerde beschrijvingen geven over complexe onderwerpen en daarbij subthema's integreren, specifieke standpunten ontwikkelen en het geheel afronden met een passende conclusie.
S C H R I J V E N	Schrijven	Ik kan mijzelf in duidelijke, goed gestructureerde tekst uitdrukken, en uitgebreid standpunten uiteenzetten. Ik kan in een brief, een opstel of een verslag gedetailleerde uiteenzettingen schrijven over complexe onderwerpen en belangrijke zaken benadrukken. Ik kan verschillende soorten teksten schrijven in een zelfverzekerde, persoonlijke stijl die aangepast is aan de lezer die ik in gedachten heb.

⁸ De matrix geeft bij wijze van globaal overzicht enkele zeer algemene niveaudefinities die in het CEFR hun verfijning vinden in een veelheid van deelvaardigheden. Door die grotere mate van differentiatie is wordt een preciezere afstemming op het vak van tolken en vertalen mogelijk.

De Commissie beschouwt de Friese taal niet als een uitzondering: wat voor de taalvaardigheid voor het Nederlands en voor de vreemde taal geldt, geldt ook voor het Fries. Het Fries is immers een erkende rijkstaal en geen dialect. Tot nu toe waren de opleidingsvereisten voor tolken en vertalers geregeld in artikel 11 van de Wet gebruik Friese taal in het rechtsverkeer. De Commissie heeft begrepen dat met het Wetsvoorstel gerechtstolken en beëdigde vertalers de aparte regeling in de Wet gebruik Friese taal in het rechtsverkeer overbodig wordt. Dat betekent dat de positie voor tolken Fries volgens het Wetsvoorstel gerechtstolken en beëdigde vertalers geen andere is dan voor tolken en beëdigde vertalers in een andere taal; zij moeten voldoen aan de eisen gesteld op grond van artikel 3 van het Wetsvoorstel gerechtstolken en beëdigde vertalers.

De Commissie heeft het wenselijk gevonden dat voor een verdere onderbouwing van het niveau van de competentie taalvaardigheid aanvullend onderzoek werd verricht. Met name in het onderwijsveld, in casu de tolk- en vertaalopleidingen, bestaat inzicht in het niveau dat tolken en vertalers nodig hebben om als professional in de praktijk te kunnen opereren. Veelal zijn deze niveaus neergelegd in de vorm van eindtermen, gedeeltelijk hebben individuele opleiders van tolken en vertalers minimumnormen ten aanzien van deelcompetenties geïnternaliseerd.

Om deze gegevens beschikbaar te krijgen is door Commissielid drs. R. van Deemter onderzoek verricht naar de onderscheiden visies op de vereiste niveaus van taalvaardigheid, uitgesplitst naar deelvaardigheid. Het deelonderzoek naar de in het tolk- en vertaalonderwijs gehanteerde eindtermen taalvaardigheid leverde onder meer de volgende bevindingen op. De onderwijsinstellingen op het gebied van de opleiding van tolken respectievelijk vertalers in Nederland en Vlaanderen hanteren voor de beschrijving van hun eindtermen uiteenlopende instrumenten.

Uit de eindtermbeschrijvingen van de opleidingen kan weinig anders afgeleid worden dan dat alle opleidingen een hoog tot zeer hoog niveau van taalvaardigheid nastreven. Wat hoog precies betekent onttrekt zich bij lezing van de documentatie evenwel vaak aan de waarneming. Dit geldt ook voor de vraag

of opleidingen aantoonbaar verschillende niveaus van taalvaardigheid als eindterm hanteren. Bij de evaluatie van deze onderzoeksconclusies dient bedacht te worden dat de door opleidingen gehanteerde eindtermen niet altijd ook het niveau beschrijven dat een student/cursist behaalt die het curriculum met een minimaal voldoende resultaat doorloopt. Eindtermen hebben soms eerder het karakter van streefniveaus. Veel opleidingen zoeken nog naar de adequate validering van hun eindtermen. Dit geldt ook voor de deelcompetentie taalvaardigheid.

Sinds de introductie van het Common European Framework of Reference (CEFR) van de Raad van Europa zijn veel opleidingen begonnen met de implementatie van dit beschrijvingskader, maar pas in de loop van 2004 is door de Raad van Europa in de vorm van een concepthandleiding aangegeven hoe implementatie van het CEFR dient te geschieden. De directe aanleiding daarvoor was het inzicht dat veel implementaties van het CEFR in Europa twijfels oproepen over de geldigheid van de daaruit resulterende claims. Een implementatietraject in vier stadia, zoals bedoeld door de Raad van Europa, vergt in veel gevallen een aanzienlijke nieuwe inspanning van opleidingen, ook al hebben de meeste al tussen 2001 en 2004 enkele stappen gezet. Naarmate opleidingen vorderen met dit implementatietraject kan met meer zekerheid vastgesteld worden of de door hen gedeclareerde eindtermen gevalideerd kunnen worden.

De CITO-groep onderzoekt momenteel de koppeling van bestaande toetsing van Nederlands als Tweede Taal aan het CEFR. Als met dit onderzoek duidelijk wordt met welk CEFR-niveau het hoogste niveau van het Staatsexamen NT2 gelijkgesteld kan worden, kan op grond daarvan bezien worden of dit niveau aansluit bij de door tolk- en vertaalopleidingen (allengs verder gevalideerde) eindtermen taalvaardigheid.

Het deelonderzoek naar de minimumnormen ten aanzien van taalvaardigheid als belangrijke deelcompetentie leverde de volgende conclusies op. Ten aanzien van de receptieve vaardigheden bestaat verregaande overeenstemming dat het minimaal benodigde voor zowel vertalen als tolken het niveau C1 is. Het onderzoek toont de bruikbaarheid van het CEFR voor het in kaart brengen van de opinies van opleiders annex tolken en/of vertalers. Door verfijning van het

taalvaardigheidprofiel voor de beide beroepsgroepen kon ook voor deelvaardigheden bepaald worden hoe de respondenten het minimale taalvaardigheidniveau per deelvaardigheid inschatten. Doordat de respondenten allen in hun rol van opleider gewend zijn aan het denken in normatieve termen, moet hun mening als empirisch gegeven serieus genomen worden.

Ook hier past een reserve ten aanzien van de onmiddellijke toepasbaarheid van de uitkomsten van de enquête. Men zou kunnen zeggen dat de enquête een klein venster opent op de kwaliteitsvoorstellingen van individuele tolken respectievelijk vertalers die tevens als docent werkzaam zijn bij een opleiding tot tolk en/of vertaler. Hen is gevraagd om die voorstellingen te 'vertalen' naar niveaubeschrijvingen van het CEFR. Hoewel het interessant is om te zien hoe individuele beroepsbeoefenaren annex opleiders de minimaal voor tolken en vertalen noodzakelijke taalvaardigheid inschatten, noopt de beperkte onderzoeksopzet en de gedeeltelijke onbekendheid van de respondenten met het CEFR tot enige voorzichtigheid in het gebruik van de resultaten.

5.5 Kennis Nederland en vreemd land

De kennis van Nederland en het vreemde land omvat kennis van en inzicht in het functioneren van het maatschappelijke leven in Nederland en dat van het vreemde land. Achter en in de taal schuilt een geschiedenis, een maatschappij, een cultuur, een volk. De tolk of vertaler zal deze kennis moeten hebben om de taal in zijn finesses te kunnen begrijpen. Voor het werk van een tolk of vertaler is het van belang om over zowel hedendaagse culturele kennis als historische kennis te beschikken.

De kennis van Nederland en van het vreemde land kan worden toegespitst op een aantal onderdelen.

1. Algemene kennis van het land, zoals:

- geografie, de regio's, de steden;
- bevolking, demografie, etnische groepen enzovoorts;
- staatsstructuur;
- politieke instellingen en partijen;

- juridisch systeem;
- economische- en sociale sectoren en actoren;
- onderwijs;
- religies;
- grote belangrijke lijnen van de geschiedenis en de culturele stromingen;
- kwesties die in de maatschappij aan de orde zijn;
- sport en vrijetijdsbesteding.

2. Kennis van alle courante informatiebronnen en kennis hoe daarvan gebruik te maken

Voor zowel de Nederlandstalige als de anderstalige tolk uit het vreemde land ligt hier een opgave. De anderstalige tolk is vaak minder gericht op geschreven bronnen en heeft direct contact met zijn land of regio verloren. Dat maakt dat na enige tijd zijn kennis van dat land achterhaald kan zijn, en net zoals hun taal gaat fossiliseren doordat hij afgesneden is van de levende evolutie van hun taal – ‘de tolk beheerst een soort Pools van twintig jaar geleden’ - is ook zijn kennis van de actuele toestand in zijn land van herkomst niet meer van de tijd. Hetzelfde geldt voor een Nederlandstalige tolk die lang niet meer in het land van zijn vreemde taal is geweest.

3. Kennis van cultuur in ruime zin

Gebruiken, tradities, gewoontes. Allochtone sprekers en autochtone dienstverleners kunnen soms moeilijk met elkaar communiceren doordat ze elkaars wereld en betekenissysteem - elkaars cultuur - onvoldoende kennen en elkaars sociale en culturele codes niet beheersen. Een strikt standpunt legt de verantwoordelijkheid voor de communicatieve strategie volledig in handen van de dienstverlener. Hij is verantwoordelijk voor het verloop van de gesprek, de tolk is neutraal en tolkt, meer niet. Een meer op communicatie-efficiëntie gericht standpunt legt hier een voorzichtige verantwoordelijkheid bij de tolk die de dienstverlener attent kan maken op het feit dat misverstanden dreigen te ontstaan of dingen niet gezegd of geduid worden omwille van bepaalde culturele aspecten. Bijvoorbeeld dat bepaalde thema's moeilijk direct kunnen besproken worden, dat sommige vragen niet in aanwezigheid van personen van de andere sekse gesteld kunnen worden, of dat een bepaalde handeling een bepaalde betekenis kan hebben.

Inzake de competentie kennis is het van belang haar actueel te houden. Dit stelt eisen aan de vaardigheid van tolken en vertalers om alle courante informatiebronnen te gebruiken.

De algemene kennis over Nederland en het vreemde land stelt de tolk of vertaler in staat om met zijn vaardigheden in het justitiële domein te tolken of te vertalen. De Commissie is evenwel van mening dat de tolk of beëdigd vertaler ook algemene kennis van het justitiële domein moet hebben. Daarbij benadrukt de Commissie dat het niet de bedoeling is tolken tot semi- of quasi-justitiële of juridische experts op te leiden. Dit is niet nodig en leidt slechts tot rol- en begripsverwarring. Het is veel belangrijker dat de tolk kennis heeft van de structuren, procedures, actoren en basisprincipes van het betrokken rechtsdomein en daarnaast de vaardigheid heeft om specifieke benodigde – vaak terminologische – informatie op te zoeken en te vinden.

De Commissie heeft vastgesteld dat door de justitieafnemers (IND, gerechten en politie) verschillend gedacht wordt over de noodzaak diepgaande kennis te hebben van het Nederlandse en vreemde rechtstelsel. Aan de ene kant van het spectrum staat de behoefte aan een tolk of vertaler die niet alleen de terminologie beheerst, maar ook gedegen kennis heeft van beide rechtstelsels en die de betekenis van juridische begrippen onderkent. Kortom, niet alleen maar een tolk of vertaler, maar tevens een juridisch geschoolde.

Aan de andere kant van het spectrum wordt slechts de hierboven aangeduide oppervlakkige kennis van rechtstelsels verondersteld. Beide invalshoeken laten zich niet eenduidig aan een bepaalde Justitieafnemer koppelen. Anders gezegd, de verschillende justitieafnemers denken op alle niveaus verschillend over de betekenis van kennis van de rechtstelsels voor de kwaliteit van de tolk- of vertaaldienst. De Commissie concludeert dat ten aanzien van kennis van de rechtstelsels vanuit het perspectief van de afnemers geen niveau kan worden bepaald voor het gehele justitiële domein.

Dat wil echter niet zeggen dat de Commissie voorbijgaat aan de betekenis van kennis van de rechtstelsels voor afnemers in het justitiële domein. De

Commissie meent dat de competenties kennis van het Nederlandse rechtsstelsel en kennis van het rechtstelsel van het vreemde land een plaats behoren te krijgen als extra competentie (zie § 4.4.5), die als zodanig kenbaar moeten zijn voor de afnemers. Zo kunnen tolken en vertalers zich profileren met deze specifieke domeinkennis.

De Commissie heeft vastgesteld dat de competentie algemene en specifieke kennis van Nederland en van het vreemde land primair tot het domein van de opleidingen tot tolk of vertaler behoort. Zoals ook ten aanzien van de competentie attitude is aangegeven in § 5.3 zal beheersing van deze competentie deels moeten blijken uit het curriculum van de opleidingen en deels uit deelname aan permanente educatie.

5.6 Tolkvaardigheid

Tolken is, zoals gezegd, een uiterst complexe activiteit die naast de competenties integriteit, attitude, taalvaardigheid en kennis van Nederland en het vreemde land ook een aantal specifieke tolkvaardigheden vereist. Het is een misvatting dat iemand die een taal gestudeerd heeft – en a fortiori de perfecte tweetalige – ook een goede tolk is. Twee talen spreken is niet hetzelfde als tolken. Tolken is een vak, een moeilijk vak. Slechts een gering aantal natuurtalenten beheerst dit vak van meet af aan. De meeste mensen moeten er echter in getraind worden. Het vak kan – mits er enige aanleg aanwezig is – zeker geleerd worden. Professionalisering is dan ook noodzakelijk.

Bij het tolken worden verschillende vormen onderscheiden: gesprekstolken (de tolk luistert naar wat in de ene taal wordt gezegd en brengt de boodschap snel, volledig, precies en verstaanbaar over in de andere taal), consecutief tolken (als gesprekstolken maar met een langere interventietijd), simultaan tolken (de tolk luistert en spreekt tegelijkertijd) en vertaling van blad (het omzetten van een geschreven tekst in een mondelinge vertolking). Deze vormen vragen elk om specifieke vaardigheden. De Commissie benoemt hieronder de algemene aspecten van tolkvaardigheid.

Algemene aspecten van tolkvaardigheid

- *Concentratie* gedurende langere tijd kunnen volhouden.
- *Analyse*: de boodschap en bedoeling accuraat kunnen weergeven (hiertoe moet de tolk de betekenis van de boodschap volledig begrijpen).
- *Ordenen*: om gesproken communicatie accuraat te kunnen weergeven moet de tolk in staat zijn snel woorden, zinnen en gedachten te ordenen.
- *Geheugen*: om gesproken communicatie van variërende lengte accuraat te kunnen weergeven moet de tolk over een uitstekend en getraind geheugen beschikken.
- *Bidirectionaliteit*: om een gesprek tussen anderstaligen vlot te laten verlopen moet de tolk over snelle en accurate transfer- en productietechnieken beschikken om uit de ene in de andere taal te tolken.
- *Notitietechnieken*: om het geheugen te ondersteunen moet de tolk over goede notitietechnieken beschikken.
- *Kennis* van het onderwerp, de context en de gehanteerde talen.
- *Cultuur*: beschikken over kennis van en gevoeligheid voor culturele verschillen.
- *Lichaamstaal*: om de communicatie tussen anderstaligen optimaal te laten verlopen is een getrainde beheersing van de lichaamstaal vereist, gaande van positionering van de tolk, voorkomen en kledij, tot stem, gebaren, gelaatsuitdrukkingen, houding enzovoorts.
- *Soepelheid*: het tolken in verschillende domeinen en met steeds wisselende afnemers en actoren vereist een grote mentale soepelheid.
- *Stressbestendigheid*: het tolken binnen het domein van Justitie vereist omwille van de complexiteit van de materie, de belangenconflicten en de emotionele en vaak belastende omstandigheden, een hoge mate van stressbestendigheid en uithoudingsvermogen.
- *Context* de tolk moet goed kunnen inschatten wat de bedoeling van de communicatiesituatie en de verwachtingen - agenda's - van de afzonderlijke deelnemers zijn.
- *Deontologie*: de uiteindelijke maatstaf voor het aanvaarden en uitvoeren van een tolkopdracht en de ultieme kwaliteitsborging is de strikte naleving van de deontologische beroepscode.

Omdat het bij deze competentie bij uitstek gaat om een vaardigheid die moet worden aangeleerd, zal beheersing van deze competentie moeten blijken uit een met goed gevolg afgeronde vakopleiding. In dit verband wijst de Commissie op het bestaan van zogenaamde taalonafhankelijke opleidingen die zich specifiek op de training van deze competentie richten. Ook voor deze competentie geldt dat permanente educatie onderdeel van het beheersingsniveau dient uit te maken.

5.7 Vertaalvaardigheid

In deze subparagraaf beschouwt de Commissie de competentie vertaalvaardigheid vanuit het standpunt van de individuele vertaler, zelf verantwoordelijk voor de aanvaarding en vervulling van een opdracht. De mogelijke rol van een revisor of vertaalbureau wordt hier buiten beschouwing gelaten. Zo goed als bij de competentie tolkvaardigheid kunnen ten aanzien van de competentie taalvaardigheid algemene aspecten onderkend worden.

Algemene aspecten van vertaalvaardigheid

1. Brontekstbegrip

De vertaler kan snel en vlot een algemene tekst binnen het justitiële domein inhoudelijk begrijpen en de inhoudelijke vertaalmoeilijkheden met betrekking tot die tekst anticiperen en inschatten.

2. Vertaalgerichte documentatietechniek

- De vertaler kan alle nodige papieren of elektronische standaardnaslagwerken en meer specifieke naslagwerken opsporen en gebruiken. Hij kan alle nodige of nuttige informatie op een efficiënte manier opslaan en beheren.
- De vertaler kan bijkomende relevante teksten opsporen of informanten raadplegen die behulpzaam kunnen zijn bij het interpreteren van de te vertalen tekst of het oplossen van vertaalmoeilijkheden.
- De vertaler kan de relatieve betrouwbaarheid van bijkomende informatie inschatten en deze oordeelkundig aanwenden in zijn vertaalopdracht. Hij kan ook de eventuele informanten kritisch en efficiënt bevragen.

- De vertaler kan zich inwerken in de specifieke bron- en doeltaalterminologie en daarbij de relatieve betrouwbaarheid van termen en hun onderlinge relatie bepalen. Hij kan ook bepalen in welke mate een vertaalde term equivalent is met de term in de brontaal en welke compenserende vertaalstrategieën eventueel moeten worden aangewend om die equivalentie zo goed mogelijk te bereiken.
- De vertaler kan de efficiëntie van zijn zoekstrategieën evalueren en constant bijsturen en waar mogelijk verbeteren.

3. Vertaling

- De vertaler kan een vertaling maken die getrouw en zeer accuraat de bedoeling, inhoud en vorm van de brontekst weergeeft. Hij steunt daarvoor op kennis van de principes van de algemene vertaalwetenschap en vertaalkunde. Hij kan de nodige vertaalstrategieën en vertaaltransformaties op een creatieve manier toepassen. Hij beschikt verder over een uitstekende kennis van de brontaal, een zeer goede kennis van de doeltaal, algemene kennis van de landen van de bron- en doeltaaltekst, kennis van de rechtssystemen en terminologie van de bron- en doeltaaltekst, kennis van de heuristiek en hulpmiddelen. De vertaler kan deze coherentie door de hele vertaling aanhouden.
- De vertaler kan een vertaling maken die rekening houdt met de specifiek juridische en/of cultuurgebonden referenties in de brontekst zodat de vertaling ook interpreteerbaar en functioneel is in de cultuur of het systeem van de doeltaal.
- De vertaler kan een vertaling schrijven die qua tekstsoort, stijl en register correspondeert met de brontekst, die ten minste even duidelijk en leesbaar is als de brontekst, die taalkundig correct is (qua grammatica, woordenschat, spelling, idioom) en die de algemene vorm van taalniveau van de brontekst evenaart.
- De vertaler kan een vertaling die hij in een eerdere versie heeft gemaakt oordeelkundig bijstellen en de nodige verbeteringen aanbrengen die de duidelijkheid of de leesbaarheid bevorderen of beter tegemoetkomen aan de conventies van de tekstsoort of de functionering in de context van de doeltaal.

- De vertaler kan zijn vertaling een verantwoorde of nodige visuele vormelijke presentatie geven waarbij rekening wordt gehouden met de vormgeving van de brontekst zowel als de conventies van de doeltaal.

Internationale standaarden voor de vertaalvaardigheid zijn volop in ontwikkeling. Het is te verwachten dat deze ontwikkelingen ook voor tolken zullen volgen. Hieronder geeft de Commissie een korte beschrijving van een aantal relevante standaarden waarin ook de parameters voor de evaluatie van de kwaliteit van een vertaling als product en als proces - van brontekstgetrouwheid naar doeltekstfunctionaliteit - zijn benoemd.

ISO 2384 (1977): geeft normen voor de presentatie van vertalingen zodat hun gebruik door verschillende groepen, soorten van gebruikers vereenvoudigd wordt.

ISO 12616 (2002): geeft normen voor opslaan en presentatie van terminologie om het werk van vertalers efficiënter te laten verlopen.

UNI 10574 (1996): Italiaanse normen vooral voor de dienstverleners – bureaus - van vertalingen (en tolkwerk).

DIN 2345 (1998): Duitse normen die vooral het vertaalproces regelen vanuit organisatorisch standpunt – contract, hulpmiddelen, deontologie enzovoorts – maar ook vanuit tekststandpunt (tekstsoort, doelpubliek, terminologie enzovoorts).

Önorm D 1200 en 1201 (1999 en 2000): Oostenrijkse normen respectievelijk voor de dienstverleners van vertalingen en vertaalcontracten. D 1200 beschrijft onder andere de basiskwalificaties van de vertaler.

CEN/BTTF 138 (in concept 2004): dit ontwerp voor een EU-norm voor vertaaldiensten wil in eerste instantie de dienstverlener reguleren, dat wil zeggen hoe het vertaalproces best wordt georganiseerd. Dit moet de communicatie tussen klant en vertaaldienst verbeteren en ook de kwaliteit van de dienstverlening ten goede komen. In het ontwerp van de normtekst wordt ook over de vertaler zelf gesproken en over de vereiste competenties. We citeren deze passages hier:

'Translating competence: Translating competence comprises the ability to translate texts to a professional level. It includes the ability to assess the

problems of text comprehension and text production as well as the ability to render the target text in accordance with the client-TSP agreement and to explain the reasons for the choices made.

Linguistic and textual competence in the source and the target language:

Linguistic and textual competence includes the ability to understand the source language and have complete mastery of the target language. Textual competence requires knowledge of text type conventions for as wide a range of standard-language and specialized texts as possible, and includes the ability to apply this knowledge when producing texts.

Research competence, information acquisition and processing: Research competence includes the ability efficiently to acquire the additional linguistic and specialized knowledge necessary to understand the source text and to produce the target text. Research competence also requires experience in the use of research tools and the ability to develop suitable strategies for the efficient use of the information sources available.

Cultural competence: Cultural competence includes the ability to make use of information about the knowledge base and locale (i.e. cultural environment), behavioural standards and value systems that characterise the source and target cultures.

Technical competence: Technical competence comprises the abilities and skills required for the professional preparation and production of translations. This includes the ability to use current information technology tools and terminology collections.'

(...)

'The translator shall transfer the meaning in the source language into the target language in order to produce a text that is in accordance with the rules of the linguistic system of the target language and that meets the instructions received. This process can involve added value services.

Throughout this process, the translator shall focus on:

- Terminology: compliance with specific domain and client terminology, or any other terminology provided, as well as terminology consistency throughout the whole translation.
- Grammar: syntax; spelling, punctuation, orthotypography, diacritical marks.
- Lexis: lexical cohesion and phraseology.

- Style: compliance with the proprietary or client style guide, including register and language variants.
- Locale: local conventions and regional standards.
- Formatting.'

Vanzelfsprekend speelt ook de competentie vertaalvaardigheid een prominente rol in de opleiding van vertalers. Daar worden immers de vaardigheid aangeleerd die later in de praktijk verder moet worden verworven. De Commissie benadrukt dat in de praktijk hiervan ook een verankering moet plaatsvinden in de vorm van permanente educatie.

6. Inschrijvingseisen Register

6.1 Vereiste competenties

De Commissie heeft het niet haar taak geacht om de inschrijvingseisen voor het Register vast te stellen. Vaststelling van deze inschrijvingseisen heeft een nauwe band met het beheer van het Register en is daarmee een taak voor het Kwaliteitsinstituut (zie hoofdstuk 8). Wel geeft de Commissie aan langs welke weg de 'vertaling' van competenties en beheersingsniveaus naar inschrijvingseisen gemaakt moet worden.

De Commissie benadrukt dat voor de verschillende competenties specifieke inschrijvingseisen moeten gelden en dat niet voor alle talen dezelfde inschrijvingseisen kunnen worden gesteld. Uit de in hoofdstuk 4 genoemde onderzoeken en de informatie die de Commissie van het KTV heeft ontvangen, blijkt dat de wijze waarop een tolk of vertaler kan aantonen over de vereiste competenties te beschikken, van taal tot taal verschilt. Zo zal een tolk Engels met een met goed gevolg afgeronde opleiding voor tolk Nederlands- Engels kunnen aantonen over de vereiste competenties met betrekking tot tolk- en taalvaardigheid te beschikken, maar voor een tolk in een exotische taal, waarvoor geen opleidingen bestaan, geldt dit niet (zie ook § 7.3). Deze differentiatie is een gegeven. Daaruit volgt dat daar andere inschrijvingseisen gesteld moeten worden zodat de tolk of vertaler kan aantonen over de gevraagde competenties te beschikken. De Commissie beseft dat hiermee een belangrijke verbetering kan worden aangebracht ten opzichte van het huidige registratiesysteem waarin deze duidelijkheid in veel gevallen niet wordt gegeven.

Daarbij moet bedacht worden dat waar competenties om voortdurend onderhoud vragen (zie § 4.4.4), dit a fortiori geldt voor de vaststelling van inschrijvingseisen voor het Register. Niet alleen komen er – zelfs in Nederland en Vlaanderen – opleidingen voor tolken en vertalers bij, ook het wegvallen van de grenzen binnen de EU voor deze beroepsgroepen zal ertoe leiden dat buitenlandse opleidingen sterker in beeld zullen komen.

Voorts wil de Commissie aangeven dat voortdurend andere toetsingsmethoden worden ontwikkeld die blijvend aandacht van het Kwaliteitsinstituut vragen, omdat ze van belang kunnen worden voor de vaststelling van de inschrijvingseisen. In dit kader wijst de Commissie op de ontwikkeling van een 'portfolio-instrument' door de Nuffic. Het portfolio kan het beste omschreven worden als een (zorgvuldig samengesteld) document waarin de betrokkene op systematische wijze inzicht biedt in voorgaande leer- en werkervaringen en de competenties die tijdens deze trajecten zijn ontwikkeld. Deze beschrijvingen worden zo veel mogelijk onderbouwd met bewijzen. In de afgelopen jaren heeft de Nuffic ervaring opgedaan met gebruik van dit instrument in de onderwijssector en de medische sector. Vanzelfsprekend moet bij de toepassing van dergelijke instrumenten goed bezien worden of en hoe deze in de praktijk van tolken en vertalers ingezet kunnen worden.

Zo kan op termijn een palet van eenduidige inschrijvingseisen per taal worden opgesteld. Enerzijds geeft dat zekerheid over het beschikken over de vereiste competenties, anderzijds biedt dat helderheid aan de tolk of vertaler hoe de competenties kunnen worden aangetoond.

6.2 Extra competenties

De extra competenties betreffen kennis, vaardigheden en ervaring die niet in het gehele justitiële domein voor alle afnemers als noodzakelijk gelden. Om die reden is er geen wettelijke grondslag om voor de extra competenties inschrijvingseisen te ontwikkelen. Belangrijk is echter wel dat de extra competenties voor afnemers kenbaar zijn, zodat zij deze vaardigheden, ervarings- en kennisgebieden kunnen laten meewegen bij hun keuze voor een bepaalde tolk of vertaler. De Commissie hecht grote waarde aan de kenbaarheid voor afnemers, zowel om de gewenste tolk of vertaler te kunnen selecteren als om te weten over welke extra kennis, vaardigheden en ervaring hij beschikt. Het Register zal voor afnemers deze kenbaarheid moeten verzorgen. In § 9.2.3 gaat de Commissie in op de wijze waarop deze extra competenties kenbaar kunnen worden gemaakt.

6.3 Talen waarvan de beheersing door de tolk of vertaler moeilijk vaststelbaar is

De Commissie stelde hierboven reeds dat niet bij alle talen eenvoudige inschrijvingseisen kunnen worden gesteld waardoor kan worden vastgesteld of tolken en vertalers over de vereiste competenties inzake de beheersing van de vreemde taal wordt beschikken. In artikel 1, lid 3 van het instellingsbesluit vraagt de Minister van Justitie de Commissie aanbevelingen te doen '(voor) het onderhouden van een stelsel van selectie en toelating tot het Register van tolken en vertalers die, op grond van het feit dat hun taal in Nederland slechts in beperkte mate wordt gesproken, niet (volledig) aan de reguliere certificeringseisen (kunnen) voldoen'.

De Commissie stelt vast dat de opdracht aan de Commissie betrekking heeft op de beoordeling van de beheersing van de vreemde taal in combinatie met de tolk- of vertaalvaardigheden. Van certificering, waarover in de opdracht wordt gesproken, is overigens geen sprake: het gaat om vrijwillige registratie in het Register.

De Commissie relateert de problematiek van deze specifieke talengroep primair aan de inschrijvingsprocedure en slechts secundair aan het inhoudelijke vraagstuk van de competenties. De Commissie wijst op het belang van dit onderscheid omdat te allen tijde de competenties hun waarde volledig behouden. Uitsluitend tolken en vertalers die over de vereiste competenties beschikken, komen voor inschrijving in het Register in aanmerking.

In § 6.1 heeft de Commissie het belang van ontwikkeling van toetsingmethoden benadrukt. Dat geldt bij uitstek voor talen waarvan de beheersing door de tolk of vertaler moeilijk vast te stellen is. Derhalve moet het Kwaliteitsinstituut actief zoeken naar alternatieve methoden om beheersing van de competentie vreemde taal bij deze categorie talen aan te tonen. Immers, opleidingen zullen zelden beschikbaar zijn.

Indien de tolk of vertaler er niet in slaagt aan te tonen aan inschrijvingseisen te voldoen, zal hij niet kunnen worden ingeschreven. De Commissie is zich ervan

bewust dat dit consequenties kan hebben voor de primaire processen van organisaties werkzaam in het justitiële domein, die te maken krijgen met een afnameplicht op grond van het Wetsvoorstel gerechtstolken en beëdigde vertalers.

Voor dit probleem heeft de Commissie een oplossing gezocht die past binnen het kader van het Wetsvoorstel gerechtstolken en beëdigde vertalers; het Register kan ook informatie beschikbaar stellen over tolken en vertalers die (nog) niet aan alle inschrijvingseisen voldoen, waaronder tolken en vertalers in talen waarvan de beheersing moeilijk vast te stellen is. Deze tolken en vertalers zijn dan echter geen gerechtstolk of beëdigde vertalers in de zin van het Wetsvoorstel gerechtstolken en beëdigde vertalers. De gegevens van de tolken en vertalers die niet hebben kunnen aantonen aan het vereiste beheersingsniveau van de relevante competenties te voldoen, worden enkel door het Register beschikbaar gesteld wanneer een gerechtstolk of beëdigd vertaler niet beschikbaar is.

De Commissie wijst erop dat voor de overige (deel)competenties die van belang zijn voor een kwalitatief goede vertolking of vertaling (integriteit, attitude, beheersing Nederlands, tolk- of vertaalvaardigheid en kennis van Nederland en het vreemde land) wél inschrijvingseisen kunnen worden vastgesteld, net zoals bij talen waarvan de taalvaardigheid wel is vast te stellen. Immers, deze zijn niet afhankelijk van de beheersing van de vreemde taal. Of de tolk of vertaler aan die inschrijvingseisen voldoet, moet uit het Register blijken.

Deel III

Kwaliteitsborgingsysteem

7. Kwaliteitsborging

7.1 Inleiding

Het doel van een kwaliteitsborging is het garanderen van een bepaalde continue kwaliteit. Kwaliteitsborging veronderstelt dus dat de normen waaraan een product of dienst moet voldoen, reeds vastgesteld zijn. Kenmerkend voor het kwaliteitsbeleid ten aanzien van tolken en vertalers in het justitiële domein en voor beëdigde vertalers is dat tot voor kort slechts ten aanzien van de beëdiging van vertalers enige - zij het van arrondissement tot arrondissement verschillende - formele eisen gesteld werden.

Met de komst van het Kwaliteitstraject in 1999 werd in de richting van het gehele beroepenveld van tolken en vertalers een eerste structurele maatregel genomen om te komen tot een normstelling. Het Wetsvoorstel gerechtstolken en beëdigde vertalers, dat in december 2004 door de Minister van Justitie aan de Tweede Kamer is aangeboden, biedt een wettelijke grondslag voor het opstellen van kwaliteitsnormen. Met haar rapport beoogt de Commissie ook de basis voor de uitvoeringsregelingen voor het wetsvoorstel te geven. Zoals in het vorige deel van dit rapport is beschreven, acht de Commissie het aangewezen de normen te beschrijven als competenties. Daarmee sluit de Commissie aan bij de ontwikkelingen in het onderwijsveld en ontwikkelingen op het terrein van human resource management.

De aanbevelingen van de Commissie ten aanzien van de vereiste competenties voor tolken en vertalers vormen derhalve de basis voor de kwaliteitsborging. Kwaliteitsborging is een dynamisch en continu proces, aan verandering onderhevig en gericht op de realisering van de gewenste kwaliteit van tolk- en vertaaldiensten. Bij kwaliteitsborging gaat het erom via onderhoud (bijvoorbeeld het beschrijven van het beheersingsniveau van de competenties), monitoring (bijvoorbeeld met een waarderingssysteem voor permanente educatie) en handhaving (bijvoorbeeld met een klachtensysteem) te garanderen dat blijvend het niveau van de vereiste competenties wordt gehaald.

De continuïteit van het proces van kwaliteitsborging vraagt om een goede structuur; de zorg voor kwaliteitsborging moet ook organisatorisch goed belegd worden. De Commissie ziet hiervoor een belangrijke rol weggelegd voor het Kwaliteitsinstituut.

De Minister van Justitie heeft de Commissie ook gevraagd aanbevelingen op te stellen voor een kwaliteitsborgingsysteem. De aanbevelingen over een kwaliteitsborgingsysteem komen in dit hoofdstuk aan de orde; in hoofdstuk 8 gaat de Commissie in op het Kwaliteitsinstituut en in hoofdstuk 9 worden aanbevelingen gegeven met betrekking tot het Register.

7.2 Systematiek van kwaliteitsborging

7.2.1 Inleiding

De competenties die in hoofdstuk 5 zijn benoemd vormen de rode draad van de kwaliteitsborging. Veel actoren hebben dan ook in deze systematische aanpak een rol. Uiteraard ligt de primaire verantwoordelijkheid bij tolken en vertalers zelf. Hun professionele integriteit en attitude eist van hen dat zij zich blijven scholen in hun beroep (zie ook § 5.3). Maar de opleidingen hebben de verantwoordelijkheid om te zorgen dat het curriculum aansluit bij de eisen van de praktijk. Bovendien heeft de branche de verantwoordelijkheid voor de beroepsgroepen als geheel.

De Commissie zal zich in haar rapport echter richten op de verantwoordelijkheid van de Minister van Justitie, met inbegrip van de verantwoordelijkheid van de afnemers in het justitiële domein. De Minister van Justitie stelt eisen aan de kwaliteit van tolken en vertalers. Daarmee draagt hij ook verantwoordelijkheid binnen het proces van kwaliteitsborging. Tot deze verantwoordelijkheid behoort het onderhoud van het vereiste beheersingsniveau van de competenties van tolken en vertalers en de 'vertaling' daarvan naar inschrijvingseisen voor het Register.

Omdat de gewenste kwaliteit wordt benoemd als competenties draagt de Minister van Justitie tevens medeverantwoordelijkheid voor de bepaling van de beroepscompetenties ten behoeve van opleidingen, op basis van de eisen die de

beroepspraktijk stelt. Daar waar de Minister van Justitie bepaalt welke tolken in het justitiële domein mogen worden ingezet en welke vertalers mogen worden beëdigd, draagt hij ook verantwoordelijkheid voor monitoring en handhaving op de kwaliteit van dienstverlening. Deze verantwoordelijkheid is gekoppeld aan de inschrijving in het Register.

De verantwoordelijkheid voor monitoring en controle ligt in de beroepspraktijk bij de afnemers van tolk- en vertaaldiensten in het justitiële domein. Zij zijn verantwoordelijk voor de inschakeling van de individuele tolk of vertaler. Daarom zijn zij in de eerste plaats aangewezen om instrumenten van kwaliteitsborging te gebruiken die gericht zijn op monitoring en handhaving.

In de volgende subparagrafen worden enkele belangrijke instrumenten van kwaliteitsborging beschreven, die gebruikt kunnen worden voor monitoring en handhaving van de kwaliteit van tolk- en vertaaldiensten:

- permanente educatie;
- professionele intervisie;
- beoordeling door afnemers;
- gebruik van geluids- en beeldopname;
- klachtenbehandeling.

7.2.2 Permanente educatie

Sommige competenties van tolken en vertalers worden niet alleen in de opleiding maar ook in de praktijk verworven. De verwerving in de beroepspraktijk kan door middel van permanente educatie worden geborgd. Zoals uit hoofdstuk 5 duidelijk wordt, geldt dit voor de competenties integriteit, attitude, kennis van Nederland en het vreemde land en tolk- en vertaalvaardigheden.

Het onderhouden van het vereiste niveau van beheersing van deze competenties vraagt inspanningen van de tolk en de vertaler; de Commissie wijst hiervoor primair op de beschikbaarheid van het bestaande cursusaanbod dat gericht is op het vak van tolk en vertaler. De Commissie ziet het aanbieden van onderwijs niet als een verantwoordelijkheid van de Minister van Justitie. Branche- en reguliere onderwijsinstellingen kunnen zorgen voor het aanbod en doen dit al. Gezien de

verantwoordelijkheid van de Minister van Justitie acht de Commissie het wel geboden dat het Kwaliteitsinstituut een stimulerende rol speelt ten aanzien van het opleidingsaanbod teneinde een goede aansluiting op de behoefte van de afnemers van tolk- en vertaaldiensten te bewerkstelligen. Deze stimulerende rol kan gericht zijn op de bevordering van de totstandkoming van opleidingsmogelijkheden voor specifieke justitiedoeleinden.

Het belang van permanente educatie voor de kwaliteitsborging is zo groot dat aan het volgen of niet volgen ook consequenties moeten worden gebonden. Zoals in hoofdstuk 5 al is aangegeven, moeten deze consequenties gevonden worden in voortzetting van inschrijving in het Register. In hoofdstuk 9 wordt hier verder op ingegaan.

7.2.3 Professionele intervisie

Een gefundeerde beoordeling van de kwaliteit van inzet van tolken en vertalers door de afnemers zelf is slechts mogelijk waar het object van de beoordeling onafhankelijk is van de vreemde taal. Immers, het gebrek aan bekendheid met de vreemde taal is juist voor de afnemers de reden voor de inzet van een tolk of vertaler. Hierdoor ontbreekt in deze relatie tussen tolken en vertalers en de afnemers de basis voor een zinvolle gedachteswisseling over de taalkundige en interculturele finesses die het vak van tolk en vertaler bij uitstek tot een boeiend vak maken.

Op voorwaarde dat er een constructief klimaat wordt geschapen, kunnen instrumenten als intervisie en een mentoraat voor nog onervaren tolken bijdragen tot vakinhoudelijke reflectie en in het algemeen tot verspreiding van kennis en inzichten binnen de beroepsgroepen. Deze instrumenten verdienen in wezen een plaats dichtbij de werkvloer, omdat daar de concrete situaties voordoen waarin de tolk en de vertaler gevraagd wordt hun taalbemiddeling uit te voeren. Daarom beveelt de Commissie aan aansluiting te zoeken bij de ervaring die inmiddels in andere maatschappelijke sectoren is opgedaan met peer review (of intervisie) en met vormen van mentoraat. De Commissie begrijpt de verwijzing naar een stelsel van visitaties, genoemd in het instellingsbesluit als een deze vorm van intervisie. De Commissie belegt de verantwoordelijkheid voor de inzet van deze

instrumenten uitdrukkelijk bij de branche. Daarnaast kan het Kwaliteitsinstituut ook hier een kaderstellende rol kunnen vervullen en in samenspraak met afnemers en branche naar wegen zoeken om een stimulerend klimaat te creëren waarin de kwaliteitsbevorderende rol van de genoemde instrumenten kan gedijen.

7.2.4 Beoordeling door afnemers

De Commissie ziet goede mogelijkheden om de kwaliteit van tolken en vertalers ook door de afnemers te laten beoordelen. Immers, veel competenties die in hoofdstuk 5 zijn benoemd kunnen ook door afnemers worden beoordeeld. Te denken valt bijvoorbeeld aan professionele integriteit en attitude, maar ook is het voor een opdrachtgever goed mogelijk te beoordelen hoe het staat met de kennis van de tolk of vertaler van Nederland, inclusief de basale kennis van het Nederlandse rechtstelsel.

In dit verband constateert de Commissie dat verschillende afnemers in het justitiële domein op dit moment al een dergelijke beoordeling van de diensten van een tolk of vertaler in hun werkprocessen hebben geïncorporeerd. De Commissie zou graag zien dat op basis van dergelijke beproefde methodes aansluiting wordt gezocht bij de beschrijving in hoofdstuk 5 van het voor het justitiële domein vereiste niveau van de competenties van tolken en vertalers, zodat deze beoordelingen door de afnemers in het systeem van kwaliteitsborging passen. Vanzelfsprekend is hierbij een organisatorische rol voor het Kwaliteitsinstituut en het Register weggelegd (zie hoofdstuk 8).

7.2.5 Gebruik van geluids- en beeldopname

De Commissie wil in deze afzonderlijke paragraaf aandacht besteden aan een specifiek aspect van beoordeling door de afnemer van de kwaliteit van tolken. Het gaat om het vastleggen van de tolkdienst in de vorm van geluids- en beeldopnamen. De reden hiervoor is dat de discussie over deze methode door de indiening door de Europese Commissie van het voorstel voor een kaderbesluit voor procedurele waarborgen (zie § 4.2) op dit moment bijzonder actueel is. Ook

tijdens de Europese AGIS-conferentie die op 19 en 20 november 2004 in Den Haag is gehouden, kreeg juist dit voorstel veel aandacht.

De Commissie wil vooropstellen dat zij het gebruik van geluids- en beeldopnamen in het kader van de borging van de kwaliteit van tolken beschouwt en niet in het kader van de rechtswaarborgen van verdachten. De Commissie denkt aan twee situaties waarin het gebruik van beeld- en geluidsoptnamen passend kan zijn. In de eerste plaats is er de situatie waarin zich klachten voordoen over het optreden van een tolk. Het gebruik van opnamen biedt waarborgen voor de verdachte, maar ook voor de tolk, die zich tegen onterechte verwijten kan verweren. In de tweede plaats is er de situatie waarin afnemers van tolkdiensten zich een oordeel willen vormen over de kwaliteit van de categorie tolken die geen mogelijkheid hebben om door middel van formele kwalificaties als opleidingscertificaten hun kwaliteit aannemelijk te maken. De rol van afnemers is in beide situaties dus een belangrijke.

De Commissie ziet de voordelen van dit gebruik van geluids- en beeldopnamen voor een beoordeling van tolken in de beroepspraktijk van het justitiële domein, maar heeft zeker ook reserves ten aanzien van de toepassing in de praktijk. Bij haar overwegingen heeft de Commissie ook de resultaten van een pilot inzake het gebruik van geluids- en beeldopnamen bij de IND betrokken en de inschatting van de uitvoeringsproblemen bij de verschillende instanties belast met opsporing, vervolging en berechting van strafbare feiten. De Commissie heeft daarbij kennisgenomen van een project van geluids- en beeldopname in Polen dat mede door de Europese Commissie wordt ondersteund. De Commissie beveelt daarom aan om het gebruik van geluids- en beeldopname nader te onderzoeken.

7.2.6 Klachtenbehandeling

De Commissie acht een goed functionerend klachtensysteem een belangrijk sluitstuk van systematische kwaliteitsborging. De Commissie benadrukt de rol van afnemers van tolk- en vertaaldiensten in een klachtensysteem. Zij hebben direct te maken met de diensten en zijn dus in de beste positie om over het functioneren van tolk of vertaler te oordelen. Alleen met een klacht kan

disfunctioneren op een correcte wijze aan het licht komen. De Commissie constateert dat het Wetsvoorstel gerechtstolken en beëdigde vertalers een uitvoerig hoofdstuk over klachtenbehandeling kent. In de hoofdstukken 8 en 9 worden de taken van Kwaliteitsinstituut en Register bij de behandeling van klachten door de Commissie nader beschouwd.

8. Kwaliteitsinstituut

8.1 Inleiding

In het instellingsbesluit van de Commissie is een Kwaliteitsinstituut expliciet genoemd als onderdeel van een kwaliteitsborgingsysteem. Het belang ervan ligt in het verlengde van de verantwoordelijkheid van de Minister van Justitie en de afnemers in het justitiële domein.

Kwaliteitsborging is een continu en dynamisch proces waarin verschillende actoren een rol hebben: overheidsinstanties, de branche en onderwijsinstellingen. Een kwaliteitsborgingsysteem vergt ook samenwerking tussen afnemers. Zij moeten één lijn trekken bij het nemen van hun verantwoordelijkheid in de kwaliteitsborging. Het systeem vergt voorts samenwerking tussen afnemers en het Register. De afnameplicht die in het Wetsvoorstel gerechtstolken en beëdigde vertalers wordt gegeven, is meer dan een plicht alleen. Het biedt de mogelijkheid om gezamenlijk de kwaliteit van inzet van tolken en vertalers te verbeteren. Er zal ook sprake moeten zijn van tweerichtingsverkeer tussen afnemers en Register. Afnemers in het justitiële domein hebben, zoals in § 4.4.2 aangegeven, ook een verantwoordelijkheid ten opzichte van het onderwijs. Onderwijs biedt opleidingen in allerlei vormen aan in het kader van permanente educatie, hetgeen weer een relatie met het Register heeft. De Commissie ziet dit als taken voor een Kwaliteitsinstituut.

Dit is geheel in lijn met bedoelingen van de Minister van Justitie zoals die zijn verwoord in het instellingsbesluit van de Commissie (zie bijlage 2). Daarin is aangegeven met welke taken het Kwaliteitsinstituut in ieder geval wordt belast.

- De instandhouding van een landelijk werkend openbaar kwaliteitsregister voor tolken en vertalers (toelaten en schrappen).
- Het onderhouden van een stelsel van selectie en toelating tot het Register van tolken en vertalers die op grond van het feit dat hun taal in het Nederlands slechts beperkt wordt gesproken niet (volledig) aan de reguliere certificeringeisen (kunnen) voldoen.

- De instandhouding van een klachtenregeling, waarop ieder die een klacht heeft over de gedraging van een tolk of vertaler, een beroep kan doen;
- Het onderhouden van een stelsel van visitatie met het oog op kwaliteitsborging.

Op dit moment bestaat er nog geen Kwaliteitsinstituut, hoewel de plannen van de toenmalige Staatssecretaris van Justitie voor een Kwaliteitsinstituut al van enkele jaren terug dateren. De positie van een Kwaliteitsinstituut roept direct de vraag op naar de betrokkenheid van de branche. De Commissie ziet deze betrokkenheid, maar heeft vastgesteld dat bij gebrek aan een functionerende overkoepelende brancheorganisatie het Kwaliteitsinstituut onder de verantwoordelijkheid van de Minister van Justitie zal moeten functioneren en vooralsnog dus alleen zal moeten zien op de inzet van tolken en vertalers in het justitiële domein. Wel acht de Commissie het van belang dat de branche nadrukkelijk een plaats binnen het Kwaliteitsinstituut krijgt.

Voorts wijst de Commissie erop dat de werking van het Kwaliteitsinstituut zich - evenmin als het beleid ten aanzien van de inzet van tolken in het justitiële domein en van beëdigde vertalers - tot Nederland zal beperken. Het Kwaliteitsinstituut zal derhalve een belangrijke rol kunnen spelen in de voorbereiding van het standpunt dat Nederland in de Europese gremia zal innemen bij die voorstellen die de inzet van tolken in het justitiële domein en van beëdigde vertalers raken.

De Commissie kan zich voorstellen dat bij verdere harmonisatie van dit beleidsterrein de inrichting van een Europees Kwaliteitsinstituut bepleit zal worden, waarbij ervaringen van het Nederlandse Kwaliteitsinstituut een betekenisvolle rol kunnen spelen. Een gerenommeerd Nederlands Kwaliteitsinstituut zou de positie van Nederland bij deze ontwikkelingen versterken.

In dit hoofdstuk geeft de Commissie aan hoe een Kwaliteitsinstituut zou moeten worden ingericht om optimaal bij te dragen aan de kwaliteitsborging van een adequate inzet van tolken en vertalers. Bij de beschrijving van de taken die dit instituut zou kunnen vervullen, heeft de Commissie zich laten leiden door de

onderdelen die hierover in het instellingsbesluit zijn genoemd, door het Wetsvoorstel gerechtstolken en beëdigde vertalers, en door de Europese ontwikkelingen.

Na de beschrijving van de taken geeft de Commissie haar gedachten weer met betrekking tot de organisatorische vormgeving van het Kwaliteitsinstituut.

8.2 Taken Kwaliteitsinstituut

8.2.1 Onderhoud aanduiding van het vereiste beheersingsniveau van competenties

In hoofdstuk 5 is aangegeven dat (internationale) standaarden in ontwikkeling zijn ten aanzien van de bepaling van het vereiste niveau waarop tolken en vertalers over hun competenties moeten beschikken. Daarnaast acht de Commissie het wenselijk een wisselwerking tussen opleidingen en afnemers in het justitiële domein in te richten, teneinde een goede aansluiting van het onderwijs bij de eisen uit de praktijk te verkrijgen respectievelijk behouden. Het Kwaliteitsinstituut zou deze ontwikkelingen moeten volgen en - als daar aanleiding voor is - alert moeten reageren met voorstellen voor aanpassing van het vereiste beheersingsniveau van competenties van tolken en vertalers. Het Kwaliteitsinstituut kan deze aanpassingen direct 'vertalen' naar de inschrijvingseisen voor het Register. Consequenties voor regelgeving kunnen worden verwerkt tot voorstellen voor wijziging. De Commissie voorziet derhalve een actieve rol van het Kwaliteitsinstituut.

8.2.2 Ontwikkeling en onderhoud instrumenten kwaliteitsborging

De Commissie heeft in hoofdstuk 5 één niveau vastgesteld voor de vereiste competenties van tolken en vertalers. In hoofdstuk 7 heeft de Commissie zich gericht op een systeem van kwaliteitsborging voor het gehele justitiële domein en van beëdigde vertalers. Daarmee wordt een vast kader gecreëerd voor een dynamische omgeving waarin verschillende actoren bewegen. Het Kwaliteitsinstituut biedt het geschikte organisatorische kader voor de ontwikkeling en het onderhoud van instrumenten van kwaliteitsborging om de kwaliteit van de

inzet van tolken in het justitiële domein en van beëdigde vertalers te verzekeren. Daartoe zou het Kwaliteitsinstituut belast moeten worden met het onderhoud van de instrumenten voor kwaliteitsborging die in § 7.2 zijn genoemd. Ook zou het Kwaliteitsinstituut nieuwe instrumenten kunnen ontwikkelen.

De verantwoordelijkheid voor het feitelijke werken met instrumenten van kwaliteitsborging legt de Commissie bij branche, onderwijsinstellingen en afnemers. Het Kwaliteitsinstituut kan hen daarbij ondersteunen. Afnemers van tolk- en vertaaldiensten in het justitiële domein zullen in de praktijk ook te maken krijgen met de spanning die er bestaat tussen het borgen van kwaliteit en de inkoop van tolk- en vertaaldiensten. Ook op dit punt acht de Commissie het Kwaliteitsinstituut aangewezen afnemers te ondersteunen door de ontwikkeling van richtlijnen voor de inschakeling van tolken en vertalers of door de introductie van een richtsnoer voor de opdrachtgever waarop hij moet letten bij het werken met tolken en vertalers.

8.2.3 Advisering Minister van Justitie

In § 8.2.1 is al gesteld dat het Kwaliteitsinstituut een belangrijke rol kan spelen bij het doen van voorstellen om regelgeving aan te passen op het gebied van het vereiste beheersingsniveau van de competenties. Het Kwaliteitsinstituut zou ook op andere onderdelen van het kwaliteitsbeleid een advies- en monitoring-rol kunnen spelen. De beoogde samenwerking in het Kwaliteitsinstituut leidt tot een helder zicht op de effecten van beleid op de praktijk. Consequenties van beleid worden immers eerst in de uitvoeringspraktijk zichtbaar. Zo kan worden geborgd dat zowel justitieafnemers als de Minister van Justitie op de hoogte zijn van de werking van vraag en aanbod in de markt van tolk- en vertaaldiensten.

De continuïteit van het aanbod van kwalitatief adequate tolk- en vertaaldiensten is onlosmakelijk verbonden met de continuïteit van de primaire processen van de afnemers in het justitiële domein. Een verandering aan de aanbod- of vraagzijde van tolk- en vertaaldiensten kan door monitoring in het Kwaliteitsinstituut in een vroeg stadium gesignaleerd worden. Het Kwaliteitsinstituut kan adviseren over de consequenties die hieraan verbonden kunnen worden.

Het Kwaliteitsinstituut zal de Minister van Justitie ook over andere facetten van het beleid adviseren. In het Kwaliteitsinstituut komt informatie samen uit de uitvoeringspraktijk van afnemers uit het justitiële domein, van de klachten(advisie)commissie, van het Register, van de branche van tolken en vertalers, van instanties op het gebied van onderwijs aan tolken en vertalers en van het bestuursdepartement. Daarmee verkrijgt het Kwaliteitsinstituut een optimale positie om het functioneren van het stelsel te kunnen beoordelen en de Minister van Justitie hierover te adviseren.

8.2.4 Behandeling klachten ten aanzien van geregistreerde tolken en vertalers

De Commissie ziet een klachtenregeling als een onmisbaar onderdeel van het systeem van kwaliteitsborging voor tolken en vertalers. Het Wetsvoorstel gerechtstolken en beëdigde vertalers voorziet in een klachtenregeling met een klachtenadviescommissie, die aan de Minister van Justitie advies uitbrengt.

Gezien het belang voor een goede procesgang adviseert de Commissie dat in overeenstemming met het wetsvoorstel alle klachten betreffende kwaliteit of integriteit over gerechtstolken en beëdigde vertalers aan de klachtenadviescommissie worden voorgelegd, indien de bevoegdheden van de Minister in het geding kunnen komen (opname in en schrapping uit het Register).

Voorts adviseert de Commissie om naast de klachtenadviescommissie een laagdrempelige klachtencommissie in het leven te roepen die klachten kan afhandelen wanneer de bevoegdheden van de Minister niet in het geding zijn. De Minister hoeft dan niet direct bij de werkzaamheden van deze klachtencommissie betrokken te zijn. De klachtencommissie en de klachtenadviescommissie kunnen daarbij uit dezelfde (door de Minister benoemde) leden bestaan.

Een zware rol is dan weggelegd voor de voorzitter. Hij kan een 'zeffunctie' vervullen voor het traject naar de klachtenadviescommissie. Ook is hij bij uitstek gepositioneerd om het proces tussen klachtencommissie en klachtenadviescommissie te sturen. De Commissie beveelt dan ook aan dat de voorzitter van de klachtencommissie uit de zittende magistratuur wordt benoemd.

Om de signalen van klachten optimaal voor de beoordeling van de uitvoeringspraktijk te gebruiken beveelt de Commissie aan de klachtenadviescommissie en de klachtencommissie onderdeel van het Kwaliteitsinstituut te laten uitmaken.

De Commissie pleit voor een grote mate van vrijheid voor deze klachtenadviescommissie om in de adviezen dié maatregelen aan te bevelen die de klachtenadviescommissie passend acht. Hiermee beoogt de Commissie de klachtenregeling effectiever te maken, door haar niet uitsluitend in overeenstemming met het wetsvoorstel in nauwe relatie tot de wettelijke bevoegdheden van de Minister van Justitie te zien. Hierbij denkt de Commissie aan adviezen over het voldoen aan de inschrijvingseisen voor het Register en aan adviezen over bijvoorbeeld attitudeverbetering.

De Commissie acht het wenselijk om de klachtenregeling op grond van het Wetsvoorstel gerechtstolken en beëdigde vertalers uit te breiden met een wettelijk tuchtrecht voor tolken en vertalers. De Commissie is van mening dat de klachtenregeling van het wetsvoorstel wel de belangen van klagers dient, maar onvoldoende waarborgen biedt voor een adequaat niveau van beroepsuitoefening van de tolk- of vertaaldienst; het gaat hier om een aangelegenheid van algemeen belang. Bovendien merkt de Commissie hierbij op dat van een deugdelijk verenigingstuchtrecht voor de gehele branche voorshands geen sprake is, omdat immers van een koepelorganisatie voor tolken en vertalers nog geen sprake is.

De Commissie heeft kennisgenomen van de ontwikkelingen om tot een brancheorganisatie te komen, maar constateert dat deze op het moment van uitbrengen van dit rapport nog niet als zodanig functioneert. Op grond van de verdragsrechtelijke verplichtingen inzake de positie van tolken en vertalers is de rol van tolk in het justitiële domein en de rol van de beëdigde vertaler een hele belangrijke te achten. Om deze reden beveelt de Commissie aan om tot een wettelijk verankerd tuchtrecht te komen als een onontkoombare aanvullende kwaliteitswaarborg. Gezien de verwachte werkvoorraad voor een wettelijk tuchtcollege is de Commissie van mening dat het beroep tegen uitspraken van het wettelijk tuchtcollege in één ressort gecentraliseerd moet worden.

In dit kader past het ook om de verhouding met de Awb weer te geven. De Commissie is van mening dat de werkingsfeer van de Awb te beperkt is om een effectief instrument in het kader van kwaliteitsborging van het optreden van een tolk of vertaler te zijn. Zo richt de Awb zich op besluiten van een bestuursorgaan. Veelal kunnen klachten over een tolk of vertaler niet als een besluit van een bestuursorgaan worden aangemerkt.

8.2.5 Aansturing van het Register

Het Wetsvoorstel gerechtstolken en beëdigde vertalers schept een wettelijke basis voor een Register van de Minister van de Justitie, waarin tolken en vertalers zich op basis van vrijwilligheid kunnen inschrijven om te kunnen werken in het justitiële domein of – in het geval van de beëdigde vertalers – ook buiten het justitiële domein.

Het huidige KTV functioneert niet op een wettelijke basis. Daarin zal het wetsvoorstel verandering brengen. De Commissie onderschrijft het uitgangspunt van de Minister van Justitie, zoals verwoord in het instellingsbesluit van de Commissie, dat het Kwaliteitsinstituut belast is met de instandhouding van het Register. In de hoofdstukken 6 en 7 is immers aangegeven dat er een directe relatie bestaat tussen de beheersingsniveaus van de competenties van tolken en vertalers, instrumenten van kwaliteitsborging en het Register. Een functionele binding tussen Kwaliteitsinstituut en Register zorgt voor een goede organisatorische basis voor deze relatie.

De Commissie beveelt aan dat het Kwaliteitsinstituut de zorg voor de aansturing van het Register krijgt toebedeeld, uit te oefenen onder verantwoordelijkheid van de Minister van Justitie, zoals het Wetsvoorstel gerechtstolken en beëdigde vertalers aangeeft. Uit het voorgaande vloeit voort dat dit niet alleen een beheersmatige aansturing kan zijn, maar vooral ook een inhoudelijke aansturing. Het Kwaliteitsinstituut is verantwoordelijk voor het vaststellen van het vereiste beheersingsniveau van de competenties voor het justitiële domein en voor beëdigde vertalers en de ‘vertaling’ ervan naar de inschrijvingseisen voor het Register (zie § 4.4.6). Het Kwaliteitsinstituut kan daarbij een initiërende rol spelen

bij de ontwikkeling van methoden waarmee tolken en vertalers kunnen aantonen voor inschrijving in het Register in aanmerking te komen.

8.2.6 Competentieprofielen voor opleidingen

De afnemers binnen het justitiële domein zijn krachtens het Wetsvoorstel gerechtstolken en beëdigde vertalers aangewezen op geregistreerde tolken en vertalers. Daarmee hebben de justitieafnemers belang bij een voldoende groot aanbod van tolken en vertalers die over de vereiste competenties beschikken.

Daarmee is tevens het belang van opleidingen voor tolken en vertalers gegeven. Nederland en Vlaanderen bieden een aantal opleidingsmogelijkheden die in dit kader van belang zijn, van talenstudies tot opleidingen voor tolken en vertalers en gespecialiseerde opleidingen op het gebied van juridische terminologie. Het belang van beroepsprofielen en de plaats die afnemers in het justitiële domein daarbij innemen, is in § 4.4.2 al gegeven.

Het Kwaliteitsinstituut zou met de opleidingen actief het beroepsprofiel van tolk en vertaler van deze opleidingen kunnen toesnijden op de wensen van organisaties in het justitiële domein. Voorts zou het Kwaliteitsinstituut ook de Minister van Justitie kunnen adviseren om de inrichting van een opleiding in een voor het justitiële domein belangrijke taal te stimuleren.

8.2.7 Kenniscentrum

De Commissie heeft vastgesteld dat expertise over de inzet van tolken en vertalers binnen het justitiële domein niet bij alle afnemers even goed ontwikkeld is, maar dat wel sprake is van goede initiatieven bij verschillende afnemers. Het Kwaliteitsinstituut zal op basis van de in bovenstaande subparagrafen genoemde taken veel informatie verzamelen. Daarmee wordt het Kwaliteitsinstituut automatisch een belangrijk kenniscentrum. De Commissie is van mening dat het Kwaliteitsinstituut hiermee een voor de justitieafnemers belangrijke functie kan vervullen. Het Kwaliteitsinstituut zal zich actief moeten opstellen om aan de verschillende afnemende instanties in het justitiële domein deze kennis ter beschikking te stellen.

8.3 Organisatiemodel Kwaliteitsinstituut

Bij de organisatorische vormgeving van het Kwaliteitsinstituut zijn voor de Commissie twee elementen van belang. Uitgangspunten zijn dat het Kwaliteitsinstituut onder de politieke verantwoordelijkheid van de Minister van Justitie valt en dat het Kwaliteitsinstituut het organisatorische kader voor de samenwerking tussen de justitieafnemers vormt.

De Commissie wil benadrukken dat het Kwaliteitsinstituut primair voor en door deze afnemers in het justitiële domein moet functioneren. Daarbij zullen ook de relaties met andere actoren als de branche en onderwijsinstellingen optimaal onderhouden moeten worden ten behoeve van een vruchtbare samenwerking. Derhalve zou het Kwaliteitsinstituut binnen het bereik van de Minister van Justitie toch ook een eigenstandige positie moeten krijgen. De Commissie beveelt daarom aan een stichting in het leven te roepen voor het organisatorische kader van het Kwaliteitsinstituut.

Het bestuur van de stichting voor het kwaliteitsinstituut kan de facto bestaan uit door de Minister van Justitie te benoemen leden die de verschillende justitieafnemers vertegenwoordigen, vertegenwoordigers van de branche, vertegenwoordigers van onderwijsinstellingen en eventueel onafhankelijke deskundigen. Daarbij acht de Commissie het van belang dat in ieder geval de gerechten, het openbaar ministerie, de IND, de Raden voor Rechtsbijstand, de Nederlandse Orde van Advocaten, de politiekorpsen en een kleinere afnemer in het justitiële domein in het bestuur vertegenwoordigd worden. De Commissie beveelt aan dat de Minister van Justitie ook de bestuurder van het Kwaliteitsinstituut benoemt, die met een staf van beperkte omvang zou kunnen functioneren.

De Commissie acht het voorts raadzaam om de ondersteuning van de klachtencommissie die in het Wetsvoorstel gerechtstolken en beëdigde vertalers wordt genoemd, de klachtencommissie waarover de Minister van Justitie in het instellingsbesluit van de Commissie spreekt, en het Register ook in de organisatie van het Kwaliteitsinstituut onder te brengen. Daarmee kan de

samenhang die de Commissie in dit rapport heeft benoemd beter worden gewaarborgd.

De taken van het Kwaliteitsinstituut, zoals die in § 8.2 zijn verwoord, zouden zo ook in de statuten van de stichting moeten worden vastgelegd.

- Het Kwaliteitsinstituut draagt zorg voor de aanduiding van het vereiste niveau van de competenties waarover een tolk in het justitiële domein en een beëdigd vertaler moet beschikken.
- Het Kwaliteitsinstituut ontwikkelt en onderhoudt instrumenten van kwaliteitsborging die door afnemers van tolk- en vertaaldiensten in het justitiële domein worden gebruikt.
- Het Kwaliteitsinstituut adviseert de Minister van Justitie gevraagd en ongevraagd over aanpassing van regelgeving in het kader van het Wetsvoorstel gerechtstolken en beëdigde vertalers, over de effecten van beleid in de uitvoeringspraktijk en over de werking van het stelsel van inzet van tolken binnen het justitiële domein en van beëdigde vertalers.
- Het Kwaliteitsinstituut zorgt voor ondersteuning van de verschillende instanties die zich met de behandeling van klachten over in het Register ingeschreven tolken en vertalers bezig houden.
- Het Kwaliteitsinstituut stuurt het Register inhoudelijk en beheersmatig aan.
- Het Kwaliteitsinstituut zorgt voor inbreng vanuit de beroepspraktijk van het justitiële domein voor de opstelling van competentieprofielen en eindtermen in de opleidingen voor tolken en vertalers.
- Het Kwaliteitscentrum fungeert als kenniscentrum voor afnemers in het justitiële domein over de inzet van tolken en vertalers.

De rechtsfiguur van een stichting biedt een organisatiemodel dat optimaal recht doet aan de verantwoordelijkheid van de Minister van Justitie voor het stelsel van beschikbaarheid van kwalitatief adequate tolk- en vertaaldiensten én aan de verantwoordelijkheid van de afnemers van deze diensten in het justitiële domein voor toepassing van het wettelijk kader in de dagelijkse praktijk. Hierbij merkt de Commissie nog op dat het model van een stichting tevens zeer geschikt is om in de toekomst aansluiting van andere beleidsterreinen te kunnen accommoderen.

De Commissie acht het van belang om in de beginperiode van het Kwaliteitsinstituut te zorgen voor een praktische relatie met het huidige KTV. Het KTV zal het Kwaliteitsinstituut van waardevolle informatie en praktijkervaring kunnen voorzien. Daarom beveelt de Commissie aan dat in de oprichtingsperiode van het Kwaliteitsinstituut wordt gezien of de bestaande organisatie van het KTV ondersteuning aan het Kwaliteitsinstituut kan bieden

9. Register Tolken en Vertalers

9.1 Inleiding

In het instellingsbesluit van de Commissie geeft de Minister van Justitie aan dat het Kwaliteitsinstituut wordt belast met de ‘instandhouding van een landelijk werkend openbaar kwaliteitsregister voor tolken en vertalers’. Het Wetsvoorstel gerechtstolken en beëdigde vertalers roept een Register voor tolken en vertalers in het justitiële domein in het leven.

Dit doet wellicht de indruk ontstaan dat er nog geen Register is. Het KTV verzorgt echter al enkele jaren de inschrijving van tolken en vertalers die in het justitiële domein werken (en op het terrein van de gezondheidszorg). De Commissie heeft uitgebreid kennisgenomen van de wijze waarop het huidige KTV functioneert. Tevens heeft zij kennisgenomen van de bepalingen ten aanzien van het Register in het Wetsvoorstel gerechtstolken en beëdigde vertalers, die een afnameplicht van geregistreerde tolken en vertalers bepalen.

Door het wetsvoorstel krijgt het Register een centrale plaats in het nieuwe stelsel. Voor de justitieafnemers zal het Register in de praktijk zelfs de belangrijkste wijziging zijn waarmee zij te maken krijgen. Door de cruciale rol die het Register te vervullen krijgt, acht de Commissie het van groot belang dat het Register wordt ingericht volgens de gebruikerswensen van de justitieafnemers en binnen de kaders die in dit rapport zijn beschreven.

In § 8.2.7 heeft de Commissie de voordelen benadrukt van een Kwaliteitsinstituut, waarin alle relevante informatie over de kwaliteit van tolken en vertalers in het justitiële domein samenkomt, en waarbij het Register de rol heeft om deze informatie voor de justitieafnemers toegankelijk te maken. Beheer van informatie, de zorg voor de toegankelijkheid ervan, de rol in het kader kwaliteitsborging en het mogelijk maken van rapportages om trends en andere beleidsmatig interessante informatie te genereren moeten de vier hoofdfuncties van het Register zijn.

De Commissie wijst er nog – ten overvloede – op dat tolken en vertalers Fries net als collega's in andere talen in het Register moeten worden geregistreerd.

Overigens heeft de Commissie geconstateerd dat ook nu in het KTV tolken Fries zijn geregistreerd.

In § 9.2 wordt eerst ingegaan op de informatie die het Register voor de justitieafnemers toegankelijk en inzichtelijk moet hebben. Vervolgens gaat de Commissie in § 9.3 in op de tweede functie van de toegankelijkheid. In § 9.4 besteedt de Commissie aandacht aan de overgangsregeling die door het Wetsvoorstel gerechtstolken en beëdigde vertalers wordt geïntroduceerd en in § 9.5 op het al bestaande Register voor Tolken Gebarentaal.

9.2 Informatie over gerechtstolken en beëdigde vertalers

9.2.1 Inschrijvingseisen

Naast de persoonsgegevens van tolken en vertalers (zie ook § 9.3) zal de informatie in het Register vooral betrekking hebben op de competenties van de tolken en vertalers. Het gaat hier om de gegevens die door de tolken en vertalers zelf zijn aangeleverd en waaruit blijkt dat zij voldoen aan het vereiste beheersingsniveau. De inschrijvingseisen zullen per taal verschillen, naargelang de mogelijkheden om aan te kunnen tonen over de vereiste competenties te beschikken. Ook zal het Kwaliteitsinstituut kunnen vastleggen wat tolken en vertalers in het kader van hun permanente educatie presteren met het oog op voortzetting van hun registratie. Daarbij valt te denken aan een puntensysteem, waarin op basis van actieve participatie en aantoonbare cursusresultaten punten kunnen worden behaald.

Tevens wil de Commissie wijzen op de grenzen van de verantwoordelijkheid van de Minister van Justitie voor de terbeschikkingstelling van informatie door middel van het Register. Deze verantwoordelijkheid is gekoppeld aan de vaststelling van de kwaliteit van de tolk of vertaler ten behoeve van de afnemers. Afnemers laten evenwel vanuit hun verantwoordelijkheid voor een kosteneffectieve inkoop bij hun keuze voor een tolk of vertaler ook andere factoren laten meewegen. Dat betekent dat zij ook behoefte hebben aan meer commercieel getinte informatie.

De Commissie beseft terdege dat een web-based Register alle mogelijkheden heeft om deze commerciële informatie van tolken en vertalers voor afnemers ter beschikking te stellen en om tot afspraken omtrent inhuur van diensten te komen. Echter, de Commissie is daarbij van mening dat deze uitbreiding van het Register niet de verantwoordelijkheid van de Minister van Justitie raakt. De branche is daarbij aan zet.

9.2.2 Informatie over tolken en vertalers die niet aan alle inschrijvingseisen voldoen

Niet alle tolken en vertalers die zich bij het Register voor registratie aanmelden, zullen aan alle inschrijvingseisen voldoen. Dit kan verschillende redenen hebben, van het nog niet afgerond hebben van een opleiding tot het niet hebben meegestuurd van een diploma. De Commissie is zich ervan bewust dat alleen die tolken en vertalers kunnen worden geregistreerd die aan alle eisen voldoen. Ook het wetsvoorstel geeft niet meer dan één categorie: de gerechtstolk of beëdigde vertaler.

Toch acht de Commissie het wenselijk dat deze informatie voor afnemers beschikbaar is en wel ingeval – in lijn met de mogelijkheid die het Wetsvoorstel gerechtstolken en beëdigde vertalers biedt – onverhoopt geen geregistreerde tolk of vertaler beschikbaar is. In dat kader wijst de Commissie erop dat afnemers dan via het Register de mogelijkheid kan worden geboden om een niet-geregistreerde tolk of vertaler te zoeken van wie in ieder geval bekend is aan welke inschrijvingseisen hij wel en niet voldoet. Het Register moet hierbij zodanig worden ingericht dat deze informatie ook alleen maar beschikbaar is in die gevallen.

9.2.3 Informatie over extra competenties

In lijn met het gestelde in § 4.4.5 dient het Register ook volledig inzicht te bieden in de extra competenties van tolken en vertalers. Een andere belangrijke categorie die in § 6.3 is besproken, wordt gevormd door tolken en vertalers van wie de beheersing van de vreemde taal moeilijk is vast te stellen. De Commissie acht het de verantwoordelijkheid van de tolk of vertaler zijn extra competenties

waarheidsgetrouw op te geven en te voorzien van een overtuigende onderbouwing. Het Register moet duidelijk maken dat vermelding van deze competenties niet de verantwoordelijkheid van de Minister van Justitie betreft en dat opgave van deze competenties aan het Register niet is getoetst op eenzelfde wijze als bij de competenties die in hoofdstuk 5 zijn benoemd.

De Commissie hecht eraan dat het Register wel de regie over opname van informatie over extra competenties behoudt. Het Register moet de bevoegdheid hebben om te beslissen over opname van informatie in een aantekenveld en over de verwijdering van deze informatie, indien bijvoorbeeld naar aanleiding van een klacht vast is komen te staan dat de tolk of vertaler zich ten onrechte heeft beroepen op de beschikking over een extra competentie. De Commissie erkent dat een dergelijke werkwijze geen optimale zekerheid aan afnemers kan bieden. Desalniettemin zal hij in de praktijk werkbaar zijn en maakt deze opzet ook duidelijk dat de verantwoordelijkheid primair bij de tolk en vertaler ligt.

Voorts hecht de Commissie eraan aan te geven dat zij verwacht dat hiermee ook een ontwikkeling wordt ingezet waarin door de branche zelf duidelijkheid zal worden verschaft over de waarde van deze aantekening in het Register. De extra competenties waarover een aantekening kan worden opgenomen, worden door het Kwaliteitsinstituut bepaald. Zo kan wildgroei worden voorkomen en blijft deze informatie voor het Register beheersbaar. Bovendien kan het Kwaliteitsinstituut in het kader van zijn verantwoordelijkheid voor de aansturing van het Register bepalen hoe een tolk of vertaler in ieder geval kan aantonen over een extra competentie te beschikken. Het Register moet dit op basis van richtlijnen van het Kwaliteitsinstituut voor de afnemers inzichtelijk maken.

9.3 Toegankelijkheid Register

De Commissie is gevraagd om aanbevelingen op te stellen die een 'landelijk werkend openbaar kwaliteitsregister' betreffen. Zoals hierboven is gesteld, speelt het Register een centrale rol voor afnemers bij het vinden van gekwalificeerde tolken en vertalers. Vanuit deze betekenis van het Register ligt openbaarheid voor de hand. De Commissie wil er echter op wijzen dat gegarandeerd moet kunnen worden dat informatie over tolken en vertalers die tolken en vertalers niet

openbaar wensen te maken, afdoende afgeschermd kunnen worden. De Commissie heeft bijvoorbeeld tolken voor ogen die in opsporingsonderzoeken naar zware criminaliteit de politie terzijde staan. Het is denkbaar dat deze tolken, indien persoonlijke gegevens openbaar worden, gemakkelijk onder druk kunnen worden gezet door belanghebbenden bij het opsporingsonderzoek.

De Commissie beveelt aan om in stappen te komen tot een openbaar en volledig toegankelijk Register waarbij – zoals ook al nu in pilots door het KTV wordt verwezenlijkt – in eerste instantie alleen afnemers toegang krijgen. Met de (voorbereiding op) inwerkingtreding van het Wetsvoorstel gerechtstolken en beëdigde vertalers, en met het controleren van informatie over geregistreerde tolken en vertalers kan het Register uitgroeien tot een evenwichtig instrument, waarmee de belangen van afnemers en de geregistreerde tolken en vertalers optimaal gediend zijn.

Ten slotte wijst de Commissie op het belang om de inzichtelijkheid van de informatie af te stemmen op de wensen van de afnemers als primaire gebruikers van het Register.

9.4 Overgangsregeling bij inwerkingtreding Wetsvoorstel gerechtstolken en beëdigde vertalers

De Commissie heeft kennisgenomen van de mogelijkheid in het Wetsvoorstel gerechtstolken en beëdigde vertalers om door middel van een overgangsregeling de registratie van tolken en vertalers die thans in het KTV staan ingeschreven nader te regelen. De Commissie is zich ervan bewust dat niet vanuit een blanco situatie een nieuw stelsel wordt ingericht. Voor deze groep en wellicht ook andere groepen is het van belang dat wordt nagegaan hoe een overgangsregeling moeten worden ingericht om ervoor te zorgen dat zij voor de afnemers in het justitiële domein beschikbaar blijven. De Commissie beveelt aan om bij deze noodzakelijk geachte overgangsregeling te zorgen voor duidelijkheid aan de tolken en vertalers.

Een belangrijk element daarbij is dat de regeling zich baseert op de minimaal vereiste beheersing van de competenties die de Commissie in dit rapport

aangeeft. Afnemers moeten ervan op aan kunnen dat geregistreerde tolken en vertalers kwalitatief adequaat zijn.

Een goede overgangsregeling vraagt zowel juridisch als communicatief om een goede voorbereiding. Met nadruk wijst de Commissie erop dat het hier om een organisatorisch omvangrijk en complex proces gaat. De Commissie beveelt dan ook aan niet te wachten tot het moment van inwerkingtreding van het Wetsvoorstel gerechtstolken en beëdigde vertalers.

9.5 Register Tolken Gebarentaal

De Commissie heeft dankbaar gebruikgemaakt van de informatie van het Register Tolken Gebarentaal (RTG), dat in 2001 is opgericht. Het RTG is een onafhankelijke stichting en heeft een zelfstandige positie ten opzichte van de NBTG. Het Register is voor iedereen openbaar toegankelijk op internet.⁹

Om voor registratie in aanmerking te komen moet de tolk de bacheloropleiding Tolk Nederlandse Gebarentaal aan de Hogeschool Utrecht met goed gevolg hebben afgelegd.¹⁰ Het RTG kent ook de mogelijkheid om op basis van een buitenlandse opleiding te worden geregistreerd. Het gaat dan vooral om Amerikaanse opleidingen. Voor handhaving in het Register is vereist dat de tolk gebarentaal nascholingsactiviteiten verricht. De tolk krijgt voor het volgen of organiseren van een cursus of workshop punten. De tolk moet zes punten in een tijdspanne van drie jaar halen. Het RTG registreert de behaalde punten.

Voor registratie in het RTG is momenteel geen VOG vereist. De Commissie constateert dat dit een wezenlijk verschil is met de wettelijke inschrijvingsvereisten in het Register. Daarmee wijst de Commissie op een beletsel voor het gebruik van in het RTG-tolken in het justitiële domein. Tegelijk kan dit beletsel snel worden weggenomen. De Commissie beveelt dan ook aan dat met de NBTG en RTG wordt overlegd om te zien of dit vereiste op grond van het Wetsvoorstel gerechtstolken en beëdigde vertalers ook in de registratiecriteria voor het RTG kan worden gebracht.

---

⁹ Zie www.registertolkengebarentaal.nl en www.nbtg.nl.

Voor het overige merkt de Commissie op dat het RTG naar tevredenheid van zowel de afnemers van tolkdiensten gebarentaal als van de tolken gebarentaal zelf functioneert. Het RTG kent een aantal facetten die in dit rapport terugkomen voor tolken en vertalers, zodat gebruik kan worden gemaakt van de ervaringen die het RTG heeft opgedaan. De Commissie ziet geen reden om nu voorstellen te doen voor de onderlinge relatie tussen RTG en KTV. De Commissie acht het wel van belang dat beide Registers zorgen voor onderlinge verwijzing.

---

¹⁰Sinds 1998 biedt de Hogeschool van Utrecht een vierjarige HBO-opleiding tot Tolk Nederlandse Gebarentaal aan. Zie www.ngt.feo.hvu.nl.

Deel IV

Conclusies en aanbevelingen

Justitieel domein

Het justitiële domein waarop de Commissie zich richt, en de reikwijdte van het Wetsvoorstel gerechtstolken en beëdigde vertalers zijn niet hetzelfde. Voor de afbakening van het justitiële domein acht de Commissie de verantwoordelijkheid van de Minister van Justitie, samenvallend met de verplichtingen voortvloeiend uit het EVRM, de toepasselijke maatstaf.

Daarnaast heeft de Minister van Justitie volgens de Wet beëdigde vertalers een algemene verantwoordelijkheid voor de beëdiging van vertalers, ongeacht of zij binnen of buiten het justitiële domein werkzaam zijn. Het onderzoek van de Commissie is voor vertalers zowel van toepassing op vertalers die binnen het justitiële domein werkzaam zijn, als op vertalers die dat niet zijn maar wel voor beëdiging in aanmerking willen komen.

Competenties en beheersingsniveau

Kwaliteitseisen zijn beschreven in termen van vereiste competenties. Hiermee sluit de Commissie bewust aan bij (internationale) ontwikkelingen met betrekking tot de beschrijving van beroepsprofielen.

De volgende competenties zijn vereist voor kwalitatief adequate tolken en beëdigde vertalers: integriteit, attitude, taalvaardigheid in de Nederlandse en de vreemde taal, kennis van Nederland en het vreemde land inclusief basiskennis van het Nederlandse en vreemde rechtsstelsel, tolkvaardigheden en vertaalvaardigheden. Aan het beheersingsniveau van deze competenties moet aantoonbaar zijn voldaan om voor inschrijving in het Register in aanmerking te komen.

Naast de vereiste competenties spelen bij justitieafnemers ook andere eigenschappen een rol bij de selectie van een tolk of vertaler. De Commissie beschouwt deze als extra competenties, die derhalve geen deel van de vereiste competenties voor inschrijving in het Register uitmaken. Grondige kennis van het Nederlandse en vreemde rechtsstelsel, en ervaring met taptolken of simultaantolken moeten als voorbeelden van dergelijke extra competenties

worden beschouwd. Extra competenties kunnen in het Register worden vermeld. Daarvoor gelden niet de aanbevelingen met betrekking tot het aantoonbaar voldoen aan het beheersingsniveau, zoals deze voor de vereiste competenties zijn geformuleerd.

Het beheersingsniveau van de vereiste competenties wordt gebaseerd op een wetenschappelijke onderbouwing, de eisen vanuit de praktijk in het justitiële domein en de aansluiting bij beroepsopleidingen voor tolken en vertalers. De Commissie constateert dat het Wetsvoorstel gerechtstolken en beëdigde vertalers geen onderscheid in beheersingsniveaus kent en kiest vooralsnog voor het bepalen van één beheersingsniveau van de vereiste competenties voor tolken en vertalers. Onder de huidige in het rapport beschreven omstandigheden is het niet mogelijk om bij de formulering van de vereiste competenties een gefundeerd onderscheid aan te brengen in beheersingsniveaus van alle vereiste competenties. De Commissie beveelt aan in de toekomst de mogelijkheden te onderzoeken beheersingsniveaus te onderscheiden bij de relevante competenties.

Ten aanzien van talen waarbij de beheersing door de tolk of vertaler moeilijk is vast te stellen, kan geen sprake zijn van andere beheersingsniveaus voor de vereiste competenties. Wel komen bij deze talen andere instrumenten in beeld om het beheersingsniveau van de taalvaardigheid inzichtelijk te maken.

Erkende maatstaven (ook internationaal) tot validering en standaardisering van het beheersingsniveau met betrekking tot de vereiste competenties zijn nog volop in ontwikkeling, hetgeen vooralsnog beperkingen aan de formulering van het beheersingsniveau van de vereiste competenties stelt. De Commissie beveelt aan de (internationale) ontwikkelingen ten aanzien van het stellen van standaarden voor het beheersingsniveau van de vereiste competenties (bijvoorbeeld het 'portfolio') nauwlettend te blijven volgen.

De Commissie beveelt ten aanzien van de inschrijving in het Register aan om voor de taalvaardigheid globaal het niveau C1 van het Common European Framework of Languages als het vereiste beheersingsniveau vast te stellen. De Commissie beveelt aan bij de bepaling van het vereiste beheersingsniveau voor

de competenties attitude, kennis van Nederland en het vreemde land en tolk- en vertaalvaardigheid aan te sluiten bij het curriculum van bestaande beroepsopleidingen in combinatie met permanente educatie. Vooralsnog acht de Commissie de VOG een voldoende kwalificatie voor het aantonen van integriteit door tolk en vertaler in standaardsituaties. De Commissie beveelt aan nader onderzoek te laten plaatsvinden of een verdergaande vorm van onderzoek naar de integriteit van tolken en vertalers gewenst is, indien uit de praktijk blijkt dat de VOG in bepaalde situaties onvoldoende garanties biedt.

De Commissie beveelt aan om gegevens van tolken en vertalers die niet aan het vereiste beheersingsniveau van de relevante competenties voldoen, toch via het Register beschikbaar te stellen, maar uitsluitend wanneer een gerechtstolk of beëdigd vertaler niet beschikbaar is.

Er is geen reden om aan tolken en vertalers in de Friese taal andere eisen te stellen ten aanzien van competenties en beheersingsniveau dan aan tolken en vertalers in andere talen. Tolken en vertalers in de Friese taal worden eveneens in het Register ingeschreven. Ook voor tolken gebarentaal geldt dat zij over dezelfde competenties moeten beschikken. Voor deze groep tolken beveelt de Commissie aan om met de NBTG en RTG te overleggen over het stellen van integriteitseisen, zoals een VOG.

De Commissie beveelt aan dat het Kwaliteitsinstituut bevordert dat met spoed door de branche in samenspraak met de afnemers een gedragscode voor tolken en vertalers wordt opgesteld die in lijn is met de in het rapport genoemde elementen.

Kwaliteitsborging

De Commissie concludeert dat het Kwaliteitsinstituut binnen de verantwoordelijkheid van de Minister van Justitie het organisatorische kader voor de kwaliteitsborging moet bieden.

Met name permanente educatie, professionele intervisie, beoordelingen door afnemers (inclusief het gebruik van geluids- en beeldopnames) en een adequate

klachtenbehandeling zijn instrumenten van kwaliteitsborging. Deze opsomming is niet limitatief en het is een taak van het Kwaliteitsinstituut aanbevelingen te doen ten aanzien van de keuze uit deze instrumenten en bij te dragen aan ontwikkeling van andere instrumenten voor kwaliteitsborging.

De Commissie beveelt aan om het gebruik van beeld- en geluidsopnames verder te onderzoeken in het licht van kwaliteitsborging van tolken. De Commissie heeft hierbij twee situaties in het bijzonder voor ogen: in geval van klachten en om een oordeel te kunnen vormen over de kwaliteit van tolken wanneer de taalbeheersing in het geding is.

Met nadruk beveelt de Commissie aan de verantwoordelijkheid voor het gebruik van instrumenten van kwaliteitsborging niet uitsluitend centraal te beleggen, maar ook bij de instanties die tolk- en vertaaldiensten afnemen en bij de branche van tolken en vertalers.

Het creëren van een aanbod van permanente educatie is een verantwoordelijkheid die bij de branche en onderwijsinstellingen gelaten moet worden. Ook vormen van intervisie en mentoraat moeten door de branche uitgevoerd worden. Het Kwaliteitsinstituut kan hierbij een kaderstellende en stimulerende rol vervullen.

De Commissie beveelt aan om een adequate klachtenbehandeling als sluitstuk van een systeem van kwaliteitsborging in te richten. Daarbij hoort volgens de Commissie de invoering van een wettelijk tuchtrecht. Ten aanzien van de behandeling van klachten over de functionering van in het Register opgenomen tolken en vertalers beveelt de Commissie bovendien aan dat naast een klachtadviescommissie ook een laagdrempelige klachtencommissie in het leven wordt geroepen voor de behandeling van klachten waarbij niet de bevoegdheden van de Minister van Justitie in het geding zijn.

Gezien het belang van een kwalitatief adequate tolk- of vertaaldienst beveelt de Commissie aan om de titels 'gerechtstolk' en 'beëdigd vertaler' wettelijk te beschermen in het Wetsvoorstel gerechtstolken en beëdigde vertalers.

Kwaliteitsinstituut

De Commissie beveelt aan het Kwaliteitsinstituut in te richten als een stichting, waarvan bestuur (de directeur) en de Raad van Toezicht door de Minister van Justitie benoemd worden. Naast een vertegenwoordiging van afnemers in het justitiële domein beveelt de Commissie aan dat ook aan de branche een plaats binnen de Raad van Toezicht van het Kwaliteitsinstituut wordt gegeven.

De Commissie beveelt aan dat het Kwaliteitsinstituut de volgende taken krijgt:

- onderhoud bepaling van het beheersingsniveau van de vereiste competenties voor inschrijving in het Register;
- aansturing van het Register;
- ontwikkeling en onderhoud van instrumenten voor kwaliteitsborging;
- advisering van de Minister van Justitie;
- ondersteuning afnemers van tolk- en vertaaldiensten bij het gebruik van instrumenten voor kwaliteitsborging;
- bevordering van de totstandkoming van een gedragscode voor tolken en vertalers;
- behandeling van klachten ten aanzien van geregistreerde tolken en vertalers;
- bijdragen aan de verfijning van het competentieprofiel voor opleidingen;
- vorming tot kenniscentrum voor afnemers in het justitiële domein.

Voor de beginperiode van het Kwaliteitsinstituut beveelt de Commissie aan dat een praktische relatie met het KTV wordt ingericht. Het KTV zal het Kwaliteitsinstituut van waardevolle informatie en praktijkervaring kunnen voorzien.

Op termijn kunnen de ervaringen van het Kwaliteitsinstituut een betekenisvolle rol spelen in de totstandkoming van een Europees Kwaliteitsinstituut. De Commissie beveelt daarom aan om het Kwaliteitsinstituut hierin een actieve rol toe te kennen.

Register en inschrijving

De inschrijvingseisen voor het Register voor tolken en vertalers moeten onder

verantwoordelijkheid van de Minister van Justitie worden vastgesteld. De Commissie beveelt aan dat het Kwaliteitsinstituut ten behoeve van het Register enerzijds en tolken en vertalers per taal anderzijds deze inschrijvingseisen, gebaseerd op het vereiste beheersingsniveau van de competenties, bepaalt. Het is de verantwoordelijkheid van de tolk en vertaler aan te tonen aan de inschrijvingseisen voor het Register te voldoen.

De Commissie beveelt aan dat het Register ook voor afnemers inzichtelijk maakt over welke extra competenties (specialistische kennis, vaardigheden en ervaring) de tolk of vertaler beschikt. De Commissie beveelt aan dat het Kwaliteitsinstituut bepaalt over welke extra competenties het Register informatie ter beschikking aan afnemers stelt. Het Register houdt daarbij de verantwoordelijkheid om op basis van richtlijnen van het Kwaliteitsinstituut informatie over deze extra competenties ter beschikking te stellen.

De Commissie beveelt aan het Register openbaar te maken. Het Register dient dan wel afdoende mogelijkheden te bieden om desgewenst gegevens van tolken en vertalers af te schermen. Voorts acht de Commissie het aangewezen tot koppeling of integratie van het Register en het Register Tolken Gebarentaal te komen.

Een overgangsregeling zal moeten zorgen voor continuïteit in het aanbod van adequate tolken en vertalers voor de afnemers van tolk- en vertaaldiensten in het justitiële domein bij de overgang van registraties van het KTV naar het Register.

Bijlage 1 Samenstelling van de Commissie

A.J.W.M. Jurgens (voorzitter)
Oud-president van het Gerechtshof Den Bosch

Mw. P.A.L. Bosscha Erdbrink-Kuijpers
Gerechtstolk en beëdigd vertaalster

R. van Deemter
Universiteit Leiden, Faculteit der Letteren
Tevens lid van het Kernteam kwaliteitsnormering tolken en vertalers

C.J. van Dijk (tot februari 2004)
Ministerie van Justitie, Project Tolken en Vertalers

Mw. C.M.T. Eradus
President van de Rechtbank Amsterdam

J.G.A. Fetter
Ministerie van Binnenlandse zaken en Koninkrijksrelaties, directie Politie

Mw. W.M. Garnier (secretaris)
Ministerie van Justitie, Project Tolken en Vertalers

J. Groen
Advocaat te Den Haag

J.H.M. von den Hoff
Raad voor Rechtsbijstand Den Bosch en beheerder van het Kwaliteitsregister
Tolken en Vertalers

Mw. M. Koers-van der Linden
Plaatsvervangend hoofdadvocaat-generaal Ressortparket te Amsterdam

A. Krikke

Vice-president bij het Gerechtshof te Amsterdam, tevens voorzitter van de Stichting Instituut voor Gerechtstolken en -vertalers

A. Kruyt

Zelfstandig interim-manager, betrokken geweest bij de Stuurgroep Brancheorganisatie tolken en vertalers in oprichting

L. Poffé (met ingang van februari 2004)

Ministerie van Justitie, Project Tolken en Vertalers

Mw. L.H. Punt-Heyning

Beëdigd vertaalster

Mw. L.A. Roelofs (secretaris)

Ministerie van Justitie, Project Tolken en Vertalers

G. Versluis

Ministerie van Justitie, plaatsvervangend hoofddirecteur van de Immigratie- en naturalisatiedienst

H.C.S. Warendorf

Advocaat en vertaler te Amsterdam

Bijlage 2   Instelling Commissie kwaliteitseisen tolken en vertalers

17 december 2003/Nr. 5259330

Directie Toegang Rechtsbestel

De Minister van Justitie,

Overwegende, dat door politie en openbaar ministerie bij de opsporing en vervolging van strafbare feiten in toenemende mate gebruik wordt gemaakt van tolken en vertalers;

Dat het recht van de verdachte op bijstand van een bekwame tolk en een betrouwbare vertaling van belangrijke documenten een fundamenteel recht is;
Dat voor een goed verloop van de asiel-procedure borging van de kwaliteit van ingeschakelde tolken en vertalers van belang is;

Dat voor de beroepen van gerechtstolk en -vertaler thans geen gemeenschappelijke normen inzake opleiding en training en eisen voor registratie of erkenning zijn vastgesteld;

Dat derhalve in de praktijk door de politie, openbaar ministerie en gerechten bij de inzet van tolken en vertalers verschillende (minimum) kwaliteitseisen worden gehanteerd;

Dat het gewenst is de kwaliteitseisen voor de inzet van tolken en vertalers binnen het justitiële domein (verder) te ontwikkelen om een kwalitatief goede dienstverlening te kunnen waarborgen en dat met het oog op komende regelgeving bij betrokken actoren behoefte is aan een gemeenschappelijke visie in dit kader;

Besluit:

Artikel 1

1. In te stellen een commissie Kwaliteitseisen tolken en vertalers.
2. De commissie heeft tot taak te onderzoeken welke minimeisen (competenties) inzake kennis, vaardigheden en attitude aan tolken en vertalers moeten worden gesteld. De commissie oriënteert zich daarbij op:
  - Bestaande regelingen gericht op kwaliteitsbevordering van tolk- en

- vertaaldiensten bij de gerechten en de Immigratie- en naturalisatiedienst;
- De in het kader van het Grotiusprogramma van de Europese Commissie geformuleerde aanbevelingen inzake de selectie, opleiding, beoordeling en erkenning van gerechtstolken en –vertalers;
  - Het door de Stichting instituut voor gerechtstolken en -vertalers (SIGV) en het Kernteam kwaliteitsnormering tolken en vertalers ontwikkelde opleidingsaanbod;
  - De kwaliteitseisen die worden gesteld in de Wet op de beëdigde vertalers;
  - De kwaliteitszorg binnen de branchevereniging van tolken en vertalers.
3. De commissie doet aanbevelingen ten aanzien dat het gewenste systeem van een kwaliteitsborging binnen het justitiële domein. Een essentieel element daarbij betreft de vorming van een kwaliteitsinstituut tolken en vertalers wat is belast met:
- De instandhouding van een landelijk werkend openbaar kwaliteitsregister voor tolken en vertalers (toelaten en schrappen);
  - Het onderhouden van een stelsel van selectie en toelating tot het register van tolken en vertalers die op grond van het feit dat hun taal in Nederland slechts in beperkt wordt gesproken niet (volledig) aan de reguliere certificeringeisen (kunnen) voldoen;
  - De instandhouding van een klachtenregeling, waarop een ieder die een klacht heeft over de gedraging van een tolk of vertaler, een beroep kan doen;
  - Het onderhouden van een stelsel van visitatie met het oog op kwaliteitsborging.

Artikel 2

In de commissie hebben zitting:

- a. lid, tevens voorzitter:
  - mr. A.J.W.M. Jurgens, oud-president van het Gerechtshof Den Bosch;
- b. als leden:
  - mw. P.A.L. Bosscha Erdbrink-Kuijpers, tolk en vertaalster, op voordracht van de Branchevereniging tolken en vertalers in oprichting;
  - drs. R. van Deemter, als medewerker verbonden aan de Faculteit der Letteren van de Universiteit Leiden, tevens lid van Kernteam

- kwaliteitsnormering tolken en vertalers;
- C.J. van Dijk, directeur Project tolken en vertalers van het Ministerie van Justitie;
  - mw. mr. C.M.T. Eradus, president van de rechtbank Amsterdam;
  - mr. J.K. Goet, directeur politie van het Ministerie van Binnenlandse Zaken en Koninkrijksrelaties;
  - mr. J. Groen, advocaat te Den Haag;
  - drs. J.H.M. von den Hoff, beleidsmedewerker bij de Raad voor rechtsbijstand Den Bosch en beheerder van het Kwaliteitsregister tolken en vertalers;
  - mw. mr. M. Koers-van der Linden, advocaat-generaal ressortparket te Amsterdam;
  - mr. A Krikke, vice-president bij het Gerechtshof te Amsterdam, tevens voorzitter van de Stichting instituut voor gerechtstolken en -vertalers;
  - A. Kruyt, secretaris Stuurgroep Branchevereniging tolken en vertalers in oprichting;
  - Mw. drs. L.H. Punt-Heyning vertaalster, op voordracht van de Branchevereniging tolken en vertalers in oprichting;
  - drs. G. Versluis, plaatsvervangend hoofddirecteur van de Immigratie- en naturalisatiedienst;
  - mr. H.C.S. Warendorf, advocaat en vertaler te Amsterdam;
- c. lid, tevens (adjunct-)secretaris:
- mw. drs. L.A. Roelofs, vanuit de Directie toegang rechtsbestel van het Ministerie van Justitie werkzaam in het Project Tolken en Vertalers;
  - mw. mr. W.M. Garnier, vanuit de Directie toegang rechtsbestel van het Ministerie van Justitie werkzaam in het Project Tolken en Vertalers.

Artikel 3

De commissie zal voor 1 november 2004 haar rapport uitbrengen.

Artikel 4

De leden van de Commissie Kwaliteitseisen tolken en vertalers ontvangen vacatiegelden op basis van het Vacatiegeldenbesluit 1988 en de daarop voor het Ministerie van Justitie geldende bepalingen, waarbij de Commissie als 'zwaar' in de zin van het Vacatiegeldenbesluit 1988 wordt aangemerkt. Daarnaast hebben zij recht op vergoeding wegens reis- en verblijfkosten overeenkomstig het Reisbesluit binnenland.

Dit besluit wordt gepubliceerd in de Staatscourant.

Den Haag, 17 december 2003

De Minister van Justitie,

J.P.H. Donner.

Uit: Staatscourant 29 december 2003, nr. 250/63

Bijlage 3   Onderzoeken in opdracht van de Commissie, geraadpleegde literatuur en informatie over opleidingen

Onderzoeken in opdracht van de Commissie

Deemter, R. van (2005). Hoe taalvaardig moet een tolk of vertaler zijn? Meninge van tolken en vertalers annex opleiders (deelrapport 1).

Deemter, R. van (2005). Hoe taalvaardig moet een tolk of vertaler zijn? Inventarisatie van eindtermen van Nederlandse en Vlaamse opleidingen tot tolk en/of vertaler (deelrapport 2).

Deemter, R. van & Kruyt, A (2004). Onderzoek onder afnemers in de justitieketen naar de inzet van tolken en vertalers.

Hertog, E. (2005). Kwaliteitseisen Vertalers en Tolken in het Justitiedomein.

Geraadpleegde literatuur en informatie

Bosch, Y. Vanden (1999). Gerechtstolken/-vertalers, medewerkers van het gerecht. Opleiding en organisatie van het beroep.

Commissie-Moons (1991). Tolken en vertalers in strafzaken. Een rapport van de commissie herijking Wetboek van Strafvordering.

Concept-regeringsstandpunt inzake het Groenboek (24 mei 2003).

Corsellis, A (2003). Guidelines when working with an interpreter.

Erecode Vereniging van SIGV Gerechtstolken en Juridisch vertalers (2003).

Groenboek van de Europese Commissie. Procedurele waarborgen voor verdachten in strafzaken in de gehele Europese Unie (2003).

Groot, G.R. de (Red.). (1993). Recht en vertalen II.

Grotius project 2001 (2003). Equal Access to Justice across Language and Culture in the EU.

Immigratie- en Naturalisatiedienst (2002). Gedragscode tolken en vertalers IND.

Initiatiefgroep Kwaliteit Tolken (1998). Kaders voor Kwaliteit. Op weg naar Kwaliteitsborging van tolken.

Interdepartementale werkgroep (2003). Tolken en vertalers. Aanbevelingen voor een kwalitatief goed en financieel betrouwbaar stelsel.

IRT Noord- en Oost-Nederland(1996). Pleidooi voor toezicht op tolken.

Koninklijke Beroepsorganisatie van Gerechtsdeurwaarders (2001). Verordening beroeps- en gedragsregels gerechtsdeurwaarders.

Koninklijke Beroepsorganisatie van Gerechtsdeurwaarders, Klachtenregeling gerechtsdeurwaarders.

Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie (2003). De kwaliteitsnorm van de KNB.

Koninklijke Notariële Beroepsorganisatie, Klachtenregeling notariaat.

Korps landelijke politiediensten, Beroepscode voor de Nederlandse Politie.

Laarhoven, D. van (2004). Gedragscodes; geen eindpunt maar een beginpunt (afstudeerrapport Hogeschool Brabant).

Lauwaars, R.H. (1997) Europees gemeenschapsrecht in kort bestek.

Nederlands Genootschap Tolken en Vertalers, Erecode.

Nederlandse Orde van Advocaten (1992). Gedragsregels.

Nederlandse Orde van Advocaten (2002). Gedragscode voor advocaten van de Europese Unie.

Nederlandse Orde van Advocaten, Klachten- en geschillenregeling advocatuur & geschillencommissie advocatuur.

NEN (2004). Translation Services - Service Requirements. CEN/BTTF 138 N 74. TC WI CSA07001 (voorlopig NEN-document).

NEN (2003) Quick Scan 'Translation Services'.

Politietolkenregeling Zuidwest-Nederland van de gezamenlijke regionale politiekorpsen Haaglanden, Hollands-Midden, Rotterdam-Rijnmond, Zeeland, Zuid-Holland-Zuid.

PricewaterhouseCoopers (2001). Inzicht in de inzet en kosten van tolken en vertalers binnen de werkingssfeer van Justitie.

Reglement tolkencommissie van de gerechtelijke diensten te Amsterdam.

Research voor Beleid. Een onderzoek naar de (non-)respons op het ingezette kwaliteitstraject onder tolken (2001).

Reijen, M.K.J.G. van den (2004). Tolk en taal in strafzaken.

SEO (2003). Zelf doen? Inventarisatiestudie van zelfreguleringsinstrumenten. Amsterdam.

Tesser, P. (2001). Oudkomers in beeld. Een studie naar de omvang van migranten die zich vóór 1998 in Nederland hebben gevestigd.

Toelichting op de losbladige artikelen 274-276 van het Wetboek van strafvordering (2003).

Tolkenreglement van het tolkenbureau van de gerechtelijke diensten in het arrondissement 's-Gravenhage.

Tolk- en Vertaalcentrum Nederland, Gedragscode tolken en vertalers .

Vereniging van Tolken en Vertalers TC, Gedragscode voor tolken en vertalers van de Vereniging van Tolken en vertalers TC.

Vereniging Zelfstandige Vertalers, Geschillenreglement.

Voorstel van wet houdende regels inzake beëdiging, kwaliteit en integriteit van beëdigde vertalers en van gerechtstolken die werkzaam zijn binnen het domein van justitie en politie (Wet gerechtstolken en beëdigde vertalers) – TK 2004-2005, 29 936, nr. 1-5

Werf, S. van der (2003). Allochtonen in de multiculturele samenleving.

Werkgroep tolk- en vertaaldiensten (1998) Met recht tolken en vertalen.

Werkgroep gerechtstolken (2001). De juiste tolk op de juiste plaats? Onderzoek naar tolken in de strafrechtpleging.

Wiesinga, H.C. (2001). Nuance in benadering. Culturele factoren in het strafproces.

Informatie over opleidingen

ITV-Hogeschool voor Tolken en Vertalen, Utrecht

- Studiegids 'Bacheloropleiding Uitstroomprofiel Tolken 2004-2005'
- Studiegidsen Duits, Engels, Frans, Italiaans, Russisch voor Russischtaligen, Spaans
- Studiegids 'Nederlands voor Vergevoerde Anderstaligen 2004-2005'

Leidse Onderwijs Instellingen (LOI Hogeschool)

- Onderwijs- en examenregeling opleiding HBO Vertaler Engels Bachelor

Masteropleiding Vertalen van de Universiteit Utrecht

Eindtermen master vertalen

Stichting Instituut van Gerechtstolken & -vertalers (SIGV)

- Examenreglement opleiding Gerechtstolken in strafzaken
- Examenreglement opleiding Juridisch vertalen in strafzaken
- Reglement beroepscommissie SIGV
- Beoordelingsformulier mondeling examen opleiding Gerechtstolken in strafzaken
- Definiëring begrippen uit het beoordelingsformulier mondelinge examens
- Toelichting, verantwoording en instructies bij het beoordelingsformulier mondelinge examens
- Protocol mondelinge examens gerechtstolken SIGV
- Beoordelingsformulier vertaling Nederlands – vreemde taal
- Beoordelingsformulier vertaling vreemde taal – Nederlands
- Handleiding voor de correctie van vertaalexamens
- Brochure opleiding Gerechtstolken in strafzaken
- Brochure opleiding Juridisch vertalen in strafzaken
- Brochure basiscursus Gerechtstolken in strafzaken

Stichting Nederlandse Examens Vertaler en Tolk (SNEVT)

- Richtlijnen examen tolk
- Richtlijnen examen vertaler

Vertaalacademie van de Hogeschool Zuyd, Maastricht

- Officiële eindtermen

Vlaanderen

Lessius Hogeschool

- Beroepsprofiel vertaalkundige vertaler-tolk (m/v)
- Opleidingsprofiel vertaalkunde (licentiaat tolk en licentiaat vertaler)

VLEKHO Hogeschool voor Wetenschap en Kunst, Brussel

- Beroepsprofiel vertaalkundige vertaler-tolk (m/v)
- Opleidingsprofiel vertaalkunde (licentiaat tolk en licentiaat vertaler)

Bijlage 4   Inschrijvingscriteria Kwaliteitsregister Tolken en Vertalers

De criteria zijn onder te verdelen in administratieve en inhoudelijke. Voor inschrijving moet aan beide worden voldaan.

1.   Administratief

De administratieve criteria zijn in alle gevallen gelijk.

- De persoonlijke en adresgegevens zijn compleet en het inschrijfformulier is ondertekend.
- Een kopie van een geldig paspoort of identiteitsbewijs (en een verblijfsdocument indien het paspoort buiten de EU is afgegeven) is bijgevoegd.
- De handtekening onder het formulier komt overeen met de handtekening op het paspoort/identiteitsbewijs.
- Er is een originele (én recente) Verklaring omtrent het gedrag toegevoegd.
- Een kopie van de beëdigingsbeschikking (alleen voor vertalers).

2.   Inhoudelijk

Voor voorlopige en definitieve inschrijving als tolk of vertaler gelden aparte inhoudelijke criteria.

2.1   Criteria voor voorlopige inschrijving als tolk

De tolk heeft aantoonbare tolkervaring of een erkende tolkopleiding afgerond (een kopie van het diploma is bijgevoegd)

Of

Een tolk spreekt een zogenaamde incidentele taal. Dit is een taal die slechts sporadisch in Nederland voorkomt, waarvoor geen erkende opleiding bestaat en vanwege het incidentele karakter ook nauwelijks aantoonbare ervaring is op te

doen. Voorlopige inschrijving voor een incidentele taal gebeurt doorgaans pas na samenspraak met de afnemers.

2.2. Criteria voor definitieve inschrijving als tolk

De tolk heeft een tolkopleiding voltooid (een kopie van het diploma is bijgevoegd) die is opgenomen in de lijst van erkende tolkopleidingen. Indien de tolk een buitenlandse tolkopleiding heeft gevolgd, kan het Kwaliteitsregister Tolken en Vertalers deze door NUFFIC laten waarderen. Als de opleiding minimaal op HBO-niveau wordt gewaardeerd, is aan het opleidingscriterium voldaan. De tolk heeft daarnaast aantoonbaar voldoende tolkervaring.

Of

De tolk heeft met goed gevolg de kwaliteitstoetsen afgelegd. Daarbij moeten zowel de kennistoets als de praktijktoets zijn gedaan. Een kopie van het toetsverslag moet worden aangeleverd. De tolk heeft daarnaast aantoonbaar voldoende tolkervaring.

2.3 Criteria voor voorlopige inschrijving als vertaler

De vertaler heeft aantoonbare vertaalervaring of een erkende vertaalopleiding afgerond (een kopie van het diploma is bijgevoegd).

Of

Een vertaler vertaalt een zogenaamde incidentele taal. Dit is een taal die slechts sporadisch in Nederland voorkomt, waarvoor geen erkende opleiding bestaat en vanwege het incidentele karakter ook nauwelijks aantoonbare ervaring is op te doen. Voorlopige inschrijving voor een incidentele taal gebeurt doorgaans pas na samenspraak met de afnemers.

2.4 Criteria voor definitieve inschrijving als vertaler

De vertaler heeft een vertaalopleiding voltooid (een kopie van het diploma is bijgevoegd) die is opgenomen in de lijst van erkende tolkopleidingen. Indien de vertaler een buitenlandse vertaalopleiding heeft gevolgd, kan het Kwaliteitsregister Tolken en Vertalers deze door NUFFIC laten waarderen. Als de opleiding minimaal op HBO-niveau wordt gewaardeerd, is aan het opleidingscriterium voldaan. De vertaler heeft daarnaast aantoonbaar voldoende vertaalervaring.

Of

De vertaler heeft met goed gevolg de kwaliteitstoets afgelegd. Daarbij moeten zowel de kennistoets als de praktijktoets zijn gedaan. Een kopie van het toetsverslag moet worden aangeleverd. De vertaler heeft daarnaast aantoonbaar voldoende vertaalervaring.

Voorlopige lijst van erkende opleidingen

Tolken

- SIGV-diploma gerechtstolken in strafzaken
- Getuigschrift staatsexamen Tolk/ Vertaler (Deens, Duits, Engels, Fins, Frans, Hongaars, Indonesisch (Bahasa Indonesia), Italiaans, Noors, Nieuw-Grieks, Pools, Portugees, Russisch, Spaans, Turks en Zweeds)
- HBO-getuigschrift Tolk faculteit tolk/vertaler Hogeschool Maastricht (Duits, Engels, Frans, Italiaans, Portugees, Russisch en Spaans)
- HBO-getuigschrift met SNEVT-examen tolk (Hogeschool West-Nederland: Duits, Engels, Frans en Spaans)
- HBO-getuigschrift ITV Hogeschool voor Tolken en Vertalers met SNEVT-examen tolk (Duits, Engels, Frans, Italiaans, Russisch en Spaans)

Vertalers

- SIGV-diploma juridisch vertalen;

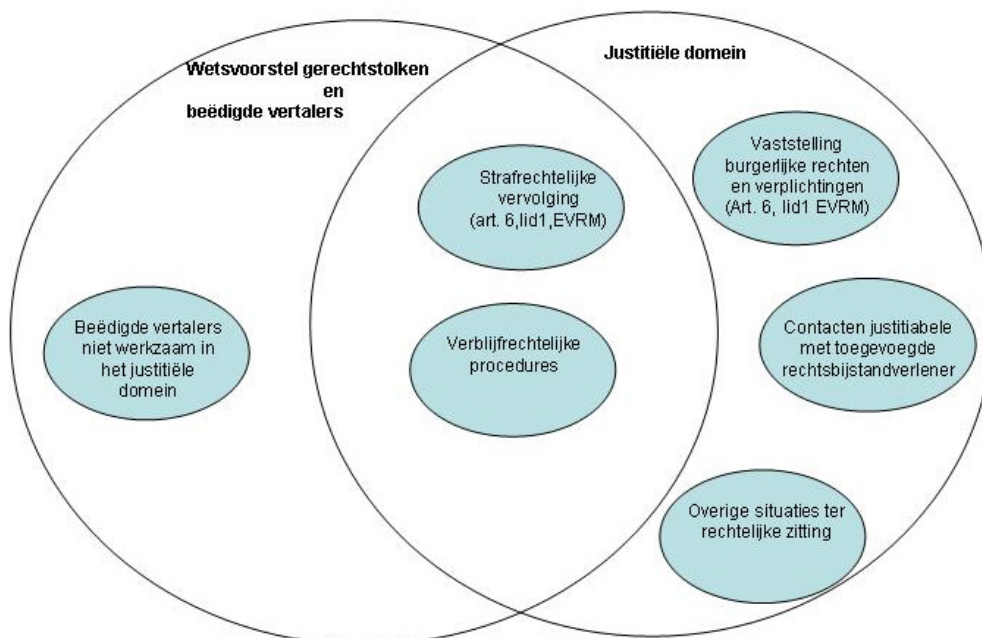
- Getuigschrift staatsexamen Tolk/Vertaler (Deens, Duits, Engels, Fins, Frans, Hongaars, Indonesisch (Bahasa Indonesisch), Italiaans, Noors, Nieuw-Grieks, Pools, Portugees, Russisch, Spaans, Turks en Zweeds)
- ITV-diploma vertaler (Duits, Engels, Frans en Spaans)
- HBO-getuigschrift Vertaler faculteit tolk/ vertaler Hogeschool Maastricht (Duits, Engels, Frans, Italiaans, Portugees, Russisch en Spaans)
- HBO-getuigschrift met SNEVT-examen vertaler (Hogeschool West-Nederland: Duits, Engels, Frans en Spaans)
- ITV Hogeschool voor Tolken en Vertalers (Duits Engels, Frans, Italiaans, Russisch en Spaans)
- LOI Hogeschool (Engels)
- Vertol Hogeschool voor Tolken en Vertalers (Spaans)
- Getuigschrift Hoogeschool Hieronymus Utrecht (Engels en Frans)

Diploma behaald in het buitenland

In het buitenland behaalde diploma's en getuigschriften worden voorgelegd aan de Nuffic (Nederlandse organisatie voor internationale samenwerking in het hoger onderwijs). De Nuffic zal beoordelen of het een tolk- of vertaalopleiding met Nederlands als een van de twee actieve talen op ten minste HBO-niveau betreft.

Bron: www.ktv.rvr.org/pro/opleid.htm

Bijlage 5 Schema's afbakening justitiële domein

Bijlage 6 Schema's competenties tolken en vertalers

